

XV. YÜZYILDA YAZILMIŞ BİLİNMEYEN BİR NAZİRE MECMÛASI VE AYDINLI VİSÂLÎ'NİN BİLİNMEYEN ŞİİRLERİ

An Known Nazîre Collection in XV. Century and
The Unknown poems of Aydınlı Visâli

Une collection de "Nazîre" inconnu de XVe siècle et les poèmes
inconnus de Aydınlı Visâli

Doç. Dr. Ahmet MERMER*

ÖZET

Benzerlik ve gelenek üzerine kurulmuş olan Divân Edebiyatı'nın hem edebiyat tarihi hem de metin noktasında önemli kaynaklarından biri de, nazîre mecmûalarıdır. Bu mecmûalar Dîvân edebiyatı'nın daha kuruluş dönemlerinde görülmeye başlamıştır. Bugüne kadar bilinmeyen ve bizim ortaya çıkardığımız nazîre mecmûası bunun delilidir. XV. yüzyılda yazılmış bu mecmûa, kuruluş devresine ışık tutan, o devirdeki beğenilen şiirlere işaret edilen ve Türkî-i Basit'in ilk temsilcisi sayılan Aydınlı Visâli'nin pek çok şiirinin kayıtlı olması açısından Edebiyat dünyasının tanınması gereken bir eser olduğu kanaatindeyim.

Anahtar Kelimeler

Nazîre Mecmûası, Mecmûanın tanıtımı, Aydınlı Visâli'nin Şiirleri.

ABSTRACT

One of the main sources of both literature history and the text point of Divân literature based on similarities and customs is nazîre collections. These collections seen just before the beginning of the foundation term. Nazîre collections not been known up to now and also improved by us is the proof of the work. In my opinion, this collection, written in XV. century, lit the candle of the foundation term and implies the required poems also Aydınlı Visâli, known as the founder of Türkî-i Basit, whose most of poems are recorded must be known as the best work of the literature world.

Key Words

Nazîre Collection, The definition of the collection, The unknown poems of Aydınlı Visâli

Bilinmeyen Bir Nazîre Mecmûası

Bir edebiyatın özünü yansıtan küçük veya büyük eserler, o edebiyat için, önemli vesîkalarlardır. Bu açıdan geçmişte doğmuş, gelişmiş ve dönemini tamamlamış olan Dîvân edebiyatı söz konusu ise, eski vesîkalar, daha da, büyük önem arz etmektedirler. Benzerlik ve gelenek üzerine kurulmuş olan Dîvân edebiyatının, hem edebiyat tarihi hem de metin noktasında önemli kaynaklarından biri de, na-

zîre mecmûalarıdır. Nazîre mecmûaları, Dîvân edebiyatının gelişme çizgisinde, daha kuruluş dönemlerinde görülmeye başlanmıştır. İşte, biz de, bu edebiyatın kuruluş devresine ışık tutan, o devirdeki beğenilen şiirlere işaret edilen ve o devir edebî zevkini yansıtan XV. yüzyıla ait bilinmeyen bir nazîre mecmûasını ve bu mecmûada yer alan bugüne kadar bir gazeliyle tanınan Türkî-i Basit hareketinin ilk temsilcisi sayılan Aydınlı Visâli'nin altmış bir gazeli ile bir murabbâmı

* Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

edebiyat dünyasına bu araştırmamızla duyurmayı ve tanıtmayı amaçladık.

Nazîre, bir şâirin şiirine bir başka şâir tarafından aynı vezin, kâfiye ve redifli yazılan şiirdir¹. Bu tipteki şiirlerin toplandığı mecmûalara da, Nazîre Mecmûaları denir. Türk edebiyatında tertip edeni belli olan, kaynaklarda adı belirtilen ve mevcut olan nazîre mecmûaları tarih sırasıyla şunlardır: Ömer bin Mezdî'in Mecmûatü'n-nezâ'ir², Eğridirli Hacı Kemal'in Câmi'ü'-Nezâ'ir'i, Edirneli Nazmî'nin Mecma'ü'n-Nezâ'ir'i³, Pervâne Bey Mecmûası, Budinli Hisâli'nin Metâli'ü'n-Nezâ'ir'i⁴. Bu mecmûaların dışında derleyeni belli olmayan veya ihtilaf bulunan daha başka nazîre mecmûaları da vardır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz Nazîre Mecmûası Millî kütüphanede Yz. 8839 numarada kayıtlıdır. Mecmûa, orijinal ciltli değil, sonradan ciltlenmiştir. Yp. 80, ölç. 186x120 (110x72), yz. Nesih, st. 11-12. Mecmûa, mevcut hâliyle 80 yapraktır. Ancak, bu mecmûa eksiktir. Uzun araştırmalarımıza rağmen bu eserin başka bir nüshasını bulamadık. Mecmûanın baştan ilk yaprağı, ortadan 7b,78a ile sondan da yaklaşık beş yaprağı eksiktir. Bu eksiklikleri, yarı bölünmüş şiirler ile son kısımdaki Atâyî'nin şiirlerine yazılan Ahmed Paşa ile Visâli'nin nazîrelerini, Edirneli Nazmî'nin Mecma'ü'n-Nezâ'ir'i ile karşılaştırarak tespit ettik. Bu eksiklikten dolayı da kimin tertip ettiği de bilinmemektedir. Sözünü ettiğimiz mecmûa, tertip ediliş yönünden yukarıda adlarını belirttiğimiz nazîre mecmûalarından çok farklıdır. Mevcut nazîre mecmûaları "vezin, kâfiye ve redif" esasına göre tertip edilmiştir. Halbuki, söz konusu mecmûa, eskilerin "Zemin şiir"⁵ adını verdikleri, kendisine nazîre yazılmış olan "model şiir" esasına göre düzen-

lenmiştir. Mecmûa, mevcut haliyle yedi bölüme ayrılmış; birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerde Şeyhî'ye, dördüncü ve beşinci bölümlerde Ahmed Paşa'ya, altıncı bölümde Karamanlı Nizâmî'ye, yedinci ve son bölümde Atâyî'ye yazılan nazîreler toplanmıştır. Bu bölümlerin içinde, kendi arasında "vezin ve kâfiye" sırası gözönüne alınmış ve her birinin sonuna şu ifâdeler kaydedilmiştir:

I. Bölüm: Temmet Nezâ'ir-i Ahmed Paşa Li-gazeliyât-ı Mevlânâ Şeyhî taye-ballâhu enfâsehu el-mübâreke Temme bakıyyete nezâ'ir-i Nizâmî Çelebi li- Mevlânâ Şeyhî Nevverallâhu merkadehu.

II. Bölüm: Temmet Nezâ'ir-i Nizâmî li-gazeliyât-ı Mevlânâ Şeyhî nevrallâhu merkadehümâ bakıyyete Nezâ'ir-i Salâhaddin el- Visâli li- Mevlânâ Şeyhînevverallâhu merkadehu.

III. Bölüm: Nezâ'ir-i Salâhaddin el- Visâli aslahallâhu şe'nehu li-gazeliyât-ı Mevlânâ Şeyhî sümme bakıyyete Nezâ'ir-i Nizâmî Çelebi li-gazeliyât-ı Ahmed Paşa rahmetullahi 'aleyhi.

IV. Bölüm: Temme Nezâ'ir-i Nizâmî Çelebi li-gazeliyât-ı Ahmed Paşayesserallâhu mâ yeşâ' sümme bakıyyete Nezâ'ir-i Salâhaddin el-Visâli 'afâ 'anhü li-gazeliyât-ı Ahmed Paşa tâle bekâhu.

V. Bölüm: Temmet Nezâ'ir-i Salâhaddin el-Visâli aslahallâhu şe'nehu li-gazeliyât-ı Ahmed Paşa tâle bekâhu sümme bakıyyete Nezâ'ir-i Salâhaddin el-Visâli li-gazeliyât-ı Nizâmî Çelebi gafarallâhu lehu ve 'afâ 'anhü.

VI. Bölüm: Temmet Nezâ'ir-i Salâhaddin el-Visâli 'afâ 'anhu li-gazeliyât-ı Nizâmî Çelebi gafarallâhu lehu veli vâlideyhi ve li- 'Atâyî Çelebi li- Mevlânâ Şeyhî ve hâzihi bakıyyetu nezâ'ir-i Atâyî Çelebi li-Ahmed Paşa sellemehullâhu te'âlâ ev ebkâhu.

VII. Bölüm:

Bu kayıtlardan hareketle sözünü ettiğimiz mecmûanın şimdilik kaydıyla Ahmed Paşa(ö.1497)'nin sağlığında tertip edildiğini sanmaktayız. Nazîre mecmûasında 7 şâirin 213 şiiri yer almıştır. Şâirlerin adları, şiir sayıları ve nazım şekilleri şu tablodaki gibidir. Ayrıca, makalenin sonunda bu şiirlerin matlâ beyitleri verilerek şiir dökümü yapılmıştır:

Şâirin Adı	ZŞ	N/G	Mr.	T.
Şeyhî	42	-	-	42
Ahmed Paşa	35	18	1	54
Nizâmî	12	28	-	40
Visâlî	3	58	1	62
Atâyî	4	8	-	12
Adnî	-	2	-	2
Hafî	-	1	-	1
Toplam	96	115	2	213

ZŞ: Zemin Şiir, N/G: Nazire-Gazel, Mr: Murabba, T: Toplam

Mecmûada zemin şiirlerine “Şeyhî-râ-st, Ahmed Paşa-râ-st, Nizâmî-râ-st, Atâyî-râ-st” biçiminde birer başlık konmuş, diğer şâirlerin ona nazîre olduğunu belirtmek için de, “Nazîre-i Ahmed Paşa, Nazîre-i Nizâmî, Nazîre-i Visâlî” gibi başlıklar yer almıştır. Birkaç şiirde nazîre yerine “Ahmed Paşa Fermâyed, Visâlî Fermâyed” başlığı da, vardır. Nazım şekli açısından diğer nazîre mecmûalarında olduğu gibi, şiirlerin tamamına yakını gazeldir. Sadece, Ahmed Paşa'nın meşhur murabbâna Visâlî bir nazîre yazmıştır. Visâlî'nin yazdığı nazîre murabbânın ilk bendinin kâfiyesi Ahmed Paşa'nın şiirine uymakta, diğer bendlerin son mısralarında yine aynı kâfiye kullanılmakta, bendlerin ara mısralarında ise, kâfiye farklılaşmaktadır. Bu tip nazîreler, diğer nazîre mecmûalarında da, eksik değildir. Şeyhî'nin Dîvânındaki ikinci musammatının ikinci bendine Ahmed Paşa'nın gazel nazım şekliyle nazî-

re yazdığını bu mecmûada görmekteyiz. Ahmed Paşa'nın “Üstine” redifli kasidesinin tegazzülüne nazîre yazılmıştır. Mecmûadaki nazîreler, zemin şiirin beyit sayılarıyla uyum sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bazı gazelerde bir-iki beyit, murabbâda da, iki bend fazlalığı görülmektedir. Bazı nazîre mecmûalarında görüldüğü üzere, bu mecmûada, Şeyhî'nin iki zemîn şiirine bir nazîre ve bir zemin şiirine de, iki nazirenin yazıldığı olmuştur. Nazîre, bir yönüyle de, şâirlerin birbiriyle yarışıdır. Bu bakımdan, Visâlî'nin aşağıda sunacağımız nazîrelerinden bazıları şu matlâ beytinde dendiği gibi, meydan okumalara cevap teşkil eden tarzdadır:

*Şeyhiye kimse Visâlî var iken dimek cevâb
Hak bilür bâtil durur vallâhü a'lem bi's-sevâb*

M. Fatih Köksal, bir makalesinde⁶ Edirneli Nazmî'nin Dîvânını değerlendiren “...arayışlarını Gazeliyyât başlığı ile başlayan bölümde gösterir. Bu bölümde manzûmeler; diğer dîvânlarda olduğu gibi elifbâya göre sıralanmıştır. Farklılık, her harfle kâfiyelenmiş manzûmelerin ayrıca kendi içinde vezinlere göre de bir sıra takip edecek şekilde gruplandırılmış olmasındadır” der. Tanıtmaya çalıştığımız mecmûanın tertip edilmiş bölümde hem kâfiye hem de vezin sıralamasına özen gösterildiğini de belirtmekte fayda vardır.

Bu eksik mecmûayı kütüphanenin tozlu raflarında tutmaya gönlümüz razı olmadı. Bu mecmûa, hem tertip edilmiş yönünden diğerlerinden farklı oluşu hem de “Türkî-i Basît” in ilk temsilcisi olan ve bugüne kadar da, birkaç şiiri bilinen Aydınlı Visâlî'nin 61 gazel ile 1 murabbânın bulunması açısından önemlidir. Mecmûanın tanıtımından sonra, Visâlî'nin şiirlerini de, edebiyat dünyasına tanıtmayı uygun bulduk.

Visâli, tezkirelerde⁷ ve yeni kaynaklarda⁸ yer almış bir dîvân şâiridir. Visâli'nin asıl adının İsâ olduğu, Aydın'da doğduğu; II. Bayezid(1481-1512) ve I. Selim (1512-1520) devirlerinde saray hocalığı yaptığı adı geçen kaynaklarda kayıtlıdır. Tezkireciler, Visâli'nin sade Türkçe ile yazdığı şiirleri tatsız, can sıkıcı bulmuşlardır. Dîvânı var deniyorsa da, bugüne kadar bulunamamıştır. Latîfi⁹ ve Hasan Çelebi¹⁰, Visâli'nin dîvânından başka, mahubların isimlerinin her biri için söylenmiş gazelleri bulunduğunu dile getirmişlerdir. Bu tip gazeller sözünü ettiğimiz nazîre mecmûasında yer almıştır. Visâli, sade ve terkipsiz şiirlerine dayanılarak Fuad Köprülü'den beri "Türkî-i Basî"nin ilk temsilcisi sayılmıştır. Bu mecmûa vesilesiyle karşımıza çıkan ilk problem, şâirin adıdır. Tezkirelerde Visâli'nin adı İsâ olarak kayıtlıdır. Hatta, Sehî Bey, tezkiresinde şâirin adının İsâ olmasından dolayı Hristiyan ve sünnetsiz olduğunu belirtmiştir¹¹. Bunlar ne derece doğrudur? Bilinmez. Bunun üzerine, mecmûadaki kayda göre, acaba Salahaddin Visâli bir başkası mıdır diyerek araştırmaya koyulduk. Eski kaynaklardaki bütün Visâlîleri taradık, karşımıza Visâli mahlaslı altı şâir çıktı. Bunların hiçbirinin adı Salahaddin değildi. Bu arada Edirneli Nazmî'nin Mecmû'ü'n-Nezâ'ir'ini de inceledik. Bu esere bakmamızın sebebi, Visâli mahlaslı bir şâirin 35 gazeli ve 1 murabbânının bulunmasıdır¹². Bizim bulduğumuz mecmûada Visâli'nin 61 gazeli ve 1 murabbânının yer aldığını daha önce belirtmiştik. Visâli'nin bu şiirleri ile Edirneli Nazmî'deki 35 şiiri karşılaştırdığımızda pek çoğunun aynı olduğunu gördük. Kaynaklarda, Aydınlı Visâli'ye ait verilen örnek, şu matlalı gazeldir:

*Gözlerümdür güzelüm gözünü cân ile seven
Göze göster gözünü gözden ırağ olma igen¹³*

Bu gazel, Edirneli Nazmî'nin mecmûasında yer almıştır. Verilen örnek gazel ile diğer şiirler, içinde yabancı kelime ve terkiplerin bulunmaması, sade Türkçe ile yazılması açısından incelendiğinde birbiriyle örtüşükleri görülmektedir. Buna göre Aydınlı Visâli'nin adının İsâ mı, Salahaddin mi olduğuna kesin bir karar vermek oldukça güçtür. Gerek bu mecmûada gerekse Edirneli Nazmî'nin mecmûasındaki şiirlerin Aydınlı Visâli'ye ait olduğunu söylemek mümkündür¹⁴. Mecmûanın çok acemi bir müstensih tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır. İmlâ yönünden çok hatalıdır. Bu bakımdan aşağıda sunduğumuz metinde bazı mısralarda kelime eksiklikleri de vardır.

Mecmûanın Metin Dökümü

I. Bölüm

Şeyhî

Yâ Rab ne hüsn olur bu nice behcet ü behâ
K'olmaz ayağı tozına cân u cihân behâ

Ahmed Paşa

Yâ Rab ne sihri var gözünün kim diyince hâ
Zülfün 'asâsın eyledi bin başlu ejdehâ

Visâli

Tağtsa zülf-i 'itrını 'Attâr Mustafâ
'Anber kohusu ile muattar ola hevâ

Şeyhî

Çok durur şehrinde ben kul düşmüşüm şâhâ garîb
Cândan ayrı ten gibi nice olan tenhâ garîb

Ahmed Paşa

Anun için görünür ol kâmet-i ra'nâ garîb
Kim gül-endâm olsa olur serv-i hoş-bâlâ garîb

Şeyhî

Sen cânâ gözüm kılâh bir kez nazar ey dost
İtdi bu gönül iki cihândan güzer ey dost

Ve eyzan lehü

Gamzen cigere uralı tîr-i seher ey dost
Kim olmadı benden dem-i âh-ı seher ey dost

Ahmed Paşa

Zülfün ki 'izârunda ider cilveler ey dost
Tâvûs-ı cinândur ki açar bâl ü per ey dost

'Atâyî

Sen şehden olursa bu kula bir nazar ey dost
Noksânî kemâl ola vü 'ayn-ı hüner ey dost

Şeyhî

Hasretünden sanemâ bağırımıza kan dökülür
Sanki Nûh âfetidür bahrine tûfân dökülür

Ahmed Paşa

El urursam ser-i zülfüne dil ü cân dökülür
Nice miskinler ayağına perişân dökülür
Nizâmî

Zülfünü bâd-ı sabâ depredecek cân dökülür
Söze geldükçe lebün çeşme-i hayvân dökülür

Şeyhî

Şâm-ı zülfün kim nesim-i subh ser-gerdânidur
Çin-i ham dutduğı ya'ni küy-ı dil çevgânidur

Ahmed Paşa

Ca'd-ı zülfün kim melâhat topunun çevgânidur
Yaraşur yüzünde kim hüsn-i behâ meydânidur

Şeyhî

Gamzen ki bir hadeng ile bin cânâ kasd ider
Hoş âhuvâne gözler ü şîrâne kasd ider

Ahmed Paşa

Âhû gözün ki cânlara şîrâne kasd ider
Merdümlük ile gözler ü merdâne kasd ider

Şeyhî

Kimün ki cemâlün kamerine nazarı var
Hergiz basarı yok güneşe dirse feri var

Ahmed Paşa

Nergis ki çemen şahıdır uş tâc-ı zeri var
Sevdâ-zededür çeşmün ucından seheri var

Nizâmî^{*15}

Her sinede kim mihr ü mahabbet eseri var
Hoş-nâle-i şeb-gîr ile âh-ı seheri var

Şeyhî

Lâlenin çehresini gül yanağın hâk eyler
Goncann zehresini la'l-i lebin çâk eyler

Ahmed Paşa

Subhgâhun yakasın mihrün eli çâk eyler
Âfitâbun yüzini şevkün odı hâk eyler

Nizâmî

Ayağın altına her kim yüzini hâk eyler
Gün gibi kendüyi tâc-ı ser-i eflâk eyler

Adnî

Şekerün zehresini şehd-i lebün çâk eyler
Kamerün çehresini mihr-i ruhun hâk eyler

Şeyhî

Nergislerün nice ki mey-i erguvân çeker
Cânına nûş ola ki riyâsız revân çeker

Ahmed Paşa

Ser-nâme-i cemâlüne kaşun nişân çeker
Cân safhasına ter rakam-ı dil-sitân çeker

Şeyhî

Cânâ çün oldı fitne-i âhir zamân kaşun
Alsa 'aceb mi 'akl u dil ü dîn ü cân kaşun

Ahmed Paşa

Ey âfitâb-ı tal'atuna sâyebân kaşun
Çekmiş berât-ı hüsnüne müşğîn nişân kaşun

Nizâmî

Peyveste mekr ü âl ile kurup kemân kaşun
Eyler hadenk-i gamzene diller nişân kaşun

Şeyhî

Yıl bigi bir subh 'azm-i küy-ı yâr itsem gerek
Ol hevâyile dimâğum müşk-bâr itsem gerek

Ahmed Paşa

Bir gece sevdâ-yı bûy-ı zülf-i yâr itsem gerek
Müşk gibi kan yudup terk-i diyâr itsem gerek

Şeyhî

'Âlem münevver oldı gül ü gül-sitân gerek
Meclis mu'attar oldı mey-i erguvân gerek

Ahmed Paşa

Gül mevsimi irişdi mey-i erguvân gerek
Meclisde nuklümüz leb-i şekker-feşân gerek

Adnî

Anun ayağı tozına kıymet cihân gerek
Belki cihân ne nesne ola baş u cân gerek

Şeyhî

Bulmaduk vasla dest-res nidelum
Olmaduk yâre hem-nefes nidelum

Ahmed Paşa

İtmeyüp la'lüne heves nidelum
Şekkere meyl ider meges nidelum

Visâlî

İrmedüm vasla bir nefes nidelum
Ağlamayup müdâm pes nidelum

Şeyhî

Cân hastadur bedendeki sıhhat ne fâyide
Şekker lebün bu bir ana şerbet ne fâyide

Ahmed Paşa

Bimâr-ı gamzenem bana sıhhat ne fâyide
La'lün tabibi sunmasa şerbet ne fâyide

Şeyhî

Hoş hürâmân salnur nâz ile ol serv-i sehi
Güzer itse nola bostânnumuza gâh gehî

Ahmed Paşa

Sidre divâne gibi raks urur ey serv-i sehi
Müntehâ kaddün ile salıncak gâh gehî

Nizâmî

Olalı hulk ile sen hüsn ilinün pâdişehi
Virdi yağmaya gönül şehrinî 'aşkun sipehi

Şeyhî

Destân olalı 'âleme didârun âyeti
Nesh oldı cevr-i gussası cennet hikâyeti

Ahmed Paşa

Fîtn'ile kâmetün koparurdu kıyâmeti
Hışm ile çeşmün itmese 'ayn-ı 'inâyeti

Şeyhî

Nesim dost midur yâ hevâ-yı cân ola mı
Dimâğî tâzeleyen bûy-ı dil-sitân ola mı

Ahmed Paşa

Gözün şarâb-ı gurûr ile ser-girân ola mı
Harâb-ı gamze-i mestün iki cihân ola mı

II. Bölüm

Şeyhî

Seher gülşende âvâz-ı nagamdur
Gel ey bülbül cihân için ne gamdur

Nizâmî

Nigârâ sensüz olan dem ne demdür
Dem-i derd ü gam u vakt-i nedemdür

Visâli

Bahâr irdi yine ferhunde-demdür
Çemen bülbül üninden pür-nagamdur

Şeyhî

Gerçi güler lutf ile gülşende gül
Yârsız ol hâr ola gülşen degül

Nizâmî

Hüsnüne öykünmesün igende gül
Hâline kulsun nazar igen degül

Visâli

Yaz irişüp çün bite gülşende gül
Cennet olur hezâra gülşen degül

Şeyhî

Perî-sıfat ne yüzdür bu şekl ü bu şemâyil
K'olur gören kişünün elbetde 'aklı zâyil

Nizâmî

Vasfında ol cemâlün zıkr itdüğünü bu dil
Her kim işitse aydur li'llâhi derre kâyl

Şeyhî

Serverâ servi boyun hem-ser-i tûbâ mı degül
Sen Sikender kademi efser-i Kisrâ mı degül

Nizâmî

Yüzün ey reşk-i kamer nûr-ı tecellâ mı degül
Boyun ey nûr-ı basar gayret-i tûbâ mı degül

Şeyhî

El-hamdülillâh ölmüş iken cânâ irmişem
Cân sohbetinde devlet-i cânâna irmişem

Nizâmî

Hurrem bu dem ki ölmüş iken cânâ irmişem
Kim hecr içinde vuslat-ı cânâna irmişem

Şeyhî

Nigârâ haddinün lutfi komadı gülde reng ü bû
Apardı gözlerin sihri gözünden nergisün uyhu

ve eyzan lehü

Benefşe zülfüne her dem hezâr ahsente ey meh-rû
Kim ana sünbül ü 'anber gulâm olmuş eli bağlu

Nizâmî

Nigârâ aldı hatundan benefşe reng ü sünbül bû
Ki bağı hurrem eyler ol dimağı hoş-dem ider bu

Şeyhî

Vardı gönül yoluna revân oldu cân dahi
Şükrâne ger kabûl ola bunlar cihân dahi

Nizâmî

Dil-ber ki dil yolına revân oldu cân dahi
Yoluna terk olalı cihândur cihân dahi

'Atâyî

Ser derd-i ser gelür bana ansız revân dahi
Cân murgna kafes görünür bu cihân dahi

Şeyhî

Virdi harâba gönlümü şol gam didükleri
Bulunmadı bu derdüme dermân didükleri

Nizâmî

'Aşkun olalı cânuma hem-dem didükleri
Derd oldu dil harîmine mahrem didükleri

III. Bölüm

Şeyhî

Hüsn hânı ni'metinden gül yüzi açsa nikâb
Sofrasında sebze degmez kurs-ı mâh u âfitâb

Visâli

Açduğunca hân-ı hüsninden Nakıboğlı nikâb
Görünür nâzırlarına yüzi kurs-ı âfitâb

Şeyhî

Gül gülmesün yüzüne ki bi-reng ü fer gider
Nergis görünmesün gözüne bi-basar gider

Visâli

Nâzıyla her ne yirde kim ol hoş-püser gider
Çok kan dökülür ol arada nice ser gider

Şeyhî

'Aşkduz âfet-i 'akl dahidür râhat-ı rûh
Sâkiyâ vakt-i sabâh oldu getür câm-ı sabûh

Visâli

Lutf ile lebleri câmnın sunar olursa Nasûh
Nâsihâ tevbeni sır sen olur isen de nasûh

Şeyhî

Ol sûret-i çin kim yüzi âyine-i cândur
Bakdukça hatâsız dü cihân nakş-ı 'yândur

Visâli

Ol serv kamer çehre kim adı Ramazândur
Kurbân olban ana ki 'yâd-ı dil ü cândur

Şeyhî

Ey sabâ peyk-i revânsın cürm-i cânâ irür
Bu kulun hasretini hazret-i sultâna irür

Şeyhî

Sâkiyâ câm-ı muravvak sun ki sâgar devridür
Lâle gibi al olalum çün gül-i ter devridür

Visâli

'Aşk isen sâdk ol ey dil ki Ca'fer devridür
Serden el çek çünkim anun gibi server devridür

Şeyhî

Şâm-ı zülfün kim nesim-i sübh pür-gerdâmidür
Çin-i ham tutduğı ya'ni gûy-ı gül çevgâmidür

Visâli

Bâd-ı miskîn-i dem ki reyhân zülfünün hayrâmidür
Bi-karâr olduğı bu kim 'aşk ser-gerdâmidür

Şeyhî

Gerçi sabâ kohun uma her dem gelür gider
Verhem ziyüp saçun ile derhem gelür gider

Visâli

Çeşmüme nem didükleri her dem gelür gider
Her demde niçe nem ki ana dem gelür gider

Şeyhî

Kimün ki cemâlün kamerine nazarı var
Hergiz basarı yok güneşe dirse feri var

Visâli

Anun ki senün gibi büt-i sîm-beri var
'Âlemde ne hoş vakti ne devletlü seri var

ve eyzan lehü

Gözden kaçırursın yüzün ey hür perîvâr
Bi'llâh ana insân nazarınun ne nazarı var

Şeyhî

Yolunda böyle kim gözüüm âbî revânedür
Gelmez kenâra serv-i revânın revâ nedür
Visâli

Didüm metâ'-ı vasluna cânâ bahâ nedür
Didi 'inâyet olcak ednâ bahânedür

Şeyhî

Haddün sahifesinde 'aceb kim yazar hat
Kim müşk-i ter gibi kokar ol müşk-bâr hat
Visâli

Mülk-i cemâli tutmağîçün âşîkâr hat
Leşker getürdi Rûm iline jengâr hat

Şeyhî

Gönül bu zülf-i kâfir-kîş olalıdan berü dînün
Salupsın özüni vay kim gamına ol büt-i Çînün
Visâli

Yanağün verdi derd ile sararur benzi perînün
Lebün şevkiyle kan oldu yüregi gonca miskinün

Şeyhî

Ey hâtırum soran göricek kaygulu beni
Ya vasl-ı dil-ber ile sevindür ya ko beni
Visâli

Ey gâh gâh firâkı iden kaygulu beni
Gel yine vasl ile sevindür yakubanı

Şeyhî

Bin yıl çekerse 'aşk gamından garâmeti
Yok gönlümün bu mihnete bir dem nedâmeti
Visâli

Teşbih ideydi serve dil ol yüce kâmeti
Olaydı servün anca eger istikâmeti

Şeyhî

Müselsel zülfî boynuma salaldan bend-i sevdâyı
Belâ dâmında ser-gerdân benem rûsvâ vü şeydâyı
Visâli

Didüm ol bî-vefâ yâre müşerref itme her câyı
Didi hurşîd sanam ben olur hurşîd-i hercâyı

IV. Bölüm

Ahmed Paşa

'Âşıkun gönli sınıkdur 'ahd ü peymâmî dürüst
Zâhidün olmaz saçun küfrinsüz îmânî dürüst
Nizâmî

Hatt-ı reyhân kim tolanmışdur gülistânî dürüst
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânî dürüst

Ahmed Paşa

Gül yüzine saçdı 'anber kâkül-i müşkîn-i dost
İtdi cân bezmin mu'attar kâkül-i müşkîn-i dost
Nizâmî

Saçdı kâfûr üzre 'anber kâkül-i müşkîn-i dost
Tutdı cân mülkin musahhar kâkül-i müşkîn-i dost

Ahmed Paşa

Zülf-i siyeh olmasa yüzünde 'aceb olmaz
Kim cennet-i firdevs durur anda şeb olmaz
Nizâmî

Gül 'ârızuna olsa mu'ârız 'aceb olmaz
Kim yüzi açılmışda hayâ vü edeb olmaz

Ahmed Paşa

Kandil-i had kim olmuş anun rismânî müşk
Pür-nûr u nârdur kim olupdur duhânî müşk
Nizâmî

Gül safhasında çünki belürdi nişân-ı müşk
İtme nihân ki sa'y ile olmaz nihân-ı müşk

Ahmed Paşa

Sebzede sünbül mi var bu zülfe ser-gerdân degül
Bâğda reyhân mı var k'ol hatt için hayrân degül
Nizâmî

Her ne cân kim gözlerün sihriyle ser-gerdân degül
Ehl-i diller mezhebinde cân durur âsân degül

Ahmed Paşa

Çâk olupdur dest-i hasretten girîbânüm benüm
Ben kuluna şefkat it devletlü sultânüm benüm
Nizâmî

Ey saçı sünbül yüzi gül zülfî reyhânüm benüm
Yoluna olsun fidâ 'akl u dil ü cânüm benüm

Ahmed Paşa

Ey gönül murgı ne rahm umarsın ol sayyâddan
Kim safâsı var anun dâmındaki feryâddan
Nizâmî

Ey gönül feryâd idüp dâd umma ol bî-dâddan
Zulmi çün sultân ider assı nedür feryâddan
Visâli

Tâzedür haddun nigârâ süsen-i âzâddan
Müntehîdür serv-kaddün servden şimşâddan

Ahmed Paşa

Miskin gönül sevdâdadur şol turre-i şeb-reng için
Ser-hoş gibi gavgâdadur ol çeşm-i şüh u şeng için
Nizâmî

Divâne dil kim hastadur ol çeşm-i şüh u şeng için
Dâm-ı belâyâ bestedür bu zülf-i 'anber-reng için
Visâli

Ben âh idici bülbülem sen gülleri gül-reng için
Sen ganc idici goncasın ben bülbül-i dil teng için

Ahmed Paşa

'îzârun şevkile giryân olur su
Saçun sevdâsıla müşkîndür âhü
Nizâmî

Dil ü cân itdi câ ol çeşm ü ebrû
Anun çün didiler anlara câdü
Visâli

Şeh-i Rûm olalı ol çeşm-i Hindü
Mu'anber çetr olupdur ana ebrû

Ahmed Paşa

Dil bağlaman şol âhü-yı müşkîn kemend ile
K'ola kayış kuşaklu yakasın levend ile
Nizâmî

Seyr itdüğinden ol sanemün her levend ile
Maksûd adı gelmeyecek lâ vü lend ile
Visâli

Dil-ber musâhib olsa varup bir levend ile
Bilmez büt olmaz ana meger rikkat lend ile

Ahmed Paşa

Sâkiyâ vakt-i sabûh irdi el ur câm-ı Ceme
Leb-i cân-bahşun ile sun mey-i gül-fâmî feme

Nizâmî

Ka'be-i hüsn ü melâhat dimeyen sen saneme
Mahrem olmadı harîm-i harem-i muhtereme
'Atâyi

Zâhid ihlâs ile gel secde kıl işbu saneme
Var riyâ ile heves itme tavâf-ı Hareme
eyzan lehü

Urdu bünyâd gözi buk'a-i cevr ü siteme
Gönderür ola mı 'aşıkları şehr-i 'ademe

Ahmed Paşa

Anmaz oldun sanemâ cevr ü cefân ile beni
Böyle gözden mi savarsın seni cândan seveni
Nizâmî

Şermsâr itdi saçun nâfe-i müşk-i Huteni
Nitekim gözlerümün yaşı 'akik-i Yemenî

Ahmed Paşa

Kanı ol dem kim severdüm ben seni cânım gibi
İster idüm cân virüp derdünü dermânım gibi
Nizâmî

'Aşkunu cânımda cânâ saklaram cânım gibi
Mihrüni mühr itmişem sinemde imânım gibi

Ahmed Paşa

Kârvân-ı dil ü cân oldu revân sen gideli
Ne garîb olmuşam ey mûnis-i cân sen gideli
Nizâmî

Gitdi nûr-ı basar ey mûnis-i cân sen gideli
Terk idüp cismi revân oldu revân sen gideli

Visâli

'Akl u sabr u dil ü cân oldu revân sen gideli
Kuru ten kalmışam ey rûh-ı revân sen gideli

V. Bölüm

Ahmed Paşa

Bu gönülüm şehrine düşdi gözümden nâgehân âteş
Gözüm sakkâsı irmezse tutar mülk-i cihân âteş
Visâli

Gönül şehrine urdu bir meh-i nâ-mihrbân âteş
K'anun her şeb şirârından tolar heft âsmân âteş

Ahmed Paşa

Taşdı yaşum (deniz) gibi sâhili vü kenârı yok
Mevc-i gam-ı zemânenen fülk-i dilün karârı yok
Visâli

Gam denizine garkayum hâdisenün kenârı yok
Fülk-i dilün felek gibi anun için karârı yok

Ahmed Paşa

Sünbül-i zülf-i kemend-endâzi çevgândur henüz
Serv-i bâlâ-yı belâ-engizi fettândur henüz
Visâli

Gamze-i hün-rizi yârun şüh-ı fettândur henüz
Sünbülü ol serv-i nâzun 'anber-efşândur henüz

Ahmed Paşa

Piste-lebsin pistede lîkin şeker güftâr yok
Serv-kadsin servde ammâ ki hoş reftâr yok
Visâli

Serv-kad Yûsuf bigi bir gonca-leb dildâr yok
Gözleri mânendi şehlä nergis-i hâr yok

Ahmed Paşa

Gün gibi 'iyân olmağa ol tal'at-ı garrâ
Mahv oldu şeb-i türe gibi hatt-ı semen-sâ
'Atâyi

Cân boynına zülfün salalı halka-i sevdâ
Dil bi-ser ü pâ oldu hıred vâlih-i şeydâ
Visâli

Ditretse lebin nutka gelüp lutf ile Yahyâ
Gam mürdelerin 'Îsâ gibi eyleye ihyâ

Ahmed Paşa

Ey hüsn harîminde yüzi Ka'be-i ma'bed
V'ey halka-i Beytü'l-Harem ol zülf-i müca'ad
'Atâyi

Çihrende 'iyân olalıdan nûr-ı Muhammed
Old'ehl-i safâya işigün Ka'be-i ma'bed

Visâli

Çün Ka'be yüzün oldu cihân kiblesi Ahmed
Berk ursa cemâlinde nola nûr-ı Muhammed
Visâli

Çün sana mürid olmuşam ey şeyh-i Muhammed
Nâ-merdüm eger olur isem gayra mukayyed
ve eyzan lehü

Tur şive vü nâz ile salın Hâcı Muhammed
Tâ halk-ı cihân mâhı göre serv-i sehi-kad

Ahmed Paşa

Ey 'arûs-ı hüsnüne Hindü gözüm âyine-dâr
V'ey cemâlün bâğna dest-i sabâ 'anber-nisâr
Visâli

Tutsa meydân Hamza olup eş'ar-ı hüsnevâr
Gamzesi tığna turmaz Rüstem ü İsfendiyâr
Visâli

Nice yararsın dili kahr ile ey kakhâr yâr
Zahma lutf it merhem ur tabîb yüregüm kahr ile yar

Ahmed Paşa

Hikmete ağzı muhtıl-i kavlı hakîmdür
Kim mantıkında nokta-i vehmi dü-nîmdür
Visâli

Andan berü ki sine-i 'aşkun mukîmdür
Derdün dile musâhib ü gussan nedîmdür

Ahmed Paşa

Âyine-i cândur ruh-ı zîbâsı 'Alinün
Bu gözle muhâl oldu temâşası 'Alinün
Visâli

Cân sûretidür serv-i dilârâsı 'Alinün
Dil âfetidür nergis-i şehläsı 'Alinün

Ahmed Paşa

Cân bâğı servidür kad-i dil-cûsı Kâsımın
Çevgân-ı fitnedür ham-ı ebrûsı Kâsımın

ve eyzan lehü

Mâha kemend atar saçı hindüsü Kâsımın
Şiri şikâr ider gözi âhûsı Kâsımın

Visâli

Şimşâd-ı haddidür kad-i dil-cûsı Kâsımın
Nesrin-i lutfdur gül-i hod-rûsı Kâsımın

Ahmed Paşa

Çerâğ-ı meclis-i cândur ruh-ı zîbâsı İshâkun
Gümüş serv-i hırâmândur kad-i bâlâsı İshâkun

Visâli

Nihâl-i serv-i cennetdür kad-i bâlâsı İshâkun
Gül-i bâğ-ı letâfetdür ruh-ı zîbâsı İshâkun

Ahmed Paşa

Gül yüzünde görelî zülf-i semen-sây gönül
Kuru sevdâda yiler bî-ser ü bî-pây gönül
Dimedüm mi sana tolaşma ana hây gönül
Vay gönül vay bu gönül vay gönül ey vay gönül

Visâli

Kılban zülf-i perîşânun ucını cây gönül
Bizi gark eyledi sevdâya ser-â-pây gönül
Virdi hayret bize bizde komadı rây gönül
Vay gönül vay bu gönül vay gönül ey vay gönül

Ahmed Paşa

Çün dehânun sırrını sordum mükerrer goncadan
Didi kim yokdur bu râzı açmağa bizde dehen

Nizâmî

Gözlerüm yaşını gözler ol büt-i sîmîn-beden
Nitekim 'ıkd-ı Süreyyâ gözler âhû-yı Hutun

Visâli

Gözlerün 'izz ile adam öldürür Okçı Hasan
Nice kurbân olmayayın ol kemân-ebrûya ben

Ahmed Paşa

Sâyem ziyâ viri ey gün gibi gökde aya
Bir gün müsâhib olsam sen serv-i meh-likâya

Visâli

Yüzine ger getürdi bakamaz kimesne aya
Ey gül-ruh öyküneldi sen serv-i meh-likâya

Ahmed Paşa

Müselmânlar giriftârem meded bir nâ-müselmâna
Kemend-i zülfî zünnârı belâdur ehl-îmâna

Visâli

Senün hûnî gözün câna girür bir demde bin kana
Bu kanlar içici kâfir 'aceb kana kaçan kana

Ahmed Paşa

Ne hoşdur meh-likâlar tâze tâze
K'ide mihr ü vefâlar tâze tâze

Visâli

Buyur şâhum cefâlar tâze tâze
Gedânam kıl 'atâlar tâze tâze

Ahmed Paşa

Ey subh-ı ruhun matla'-ı envâr-ı İlâhî
Yüzün günü divâne kulur mihr ile mâhu

Visâli

'Uşşâka 'Ali şive ile kılssa nigâhı
Bin cân ile bir gamze ile çeşm-i siyâhı

Ahmed Paşa

Senden ayruga eger ben dir isem yâr dahi
Kes kalem gibi başımı dilümi yar dahi

Atâyî

Âh kim düşmen işin itdi bana yâr dahi
Dostlar bencileyin olmasun ağıyâr dahi

Visâli

Çıkdı elden dil ele girmedi dil-dâr dahi
Odlara yandı ciger sine-i efgâr dahi

Ahmed Paşa

Nice bir inledesin derd ile dolâb gibi
Nice bir akıdasın eşkümi seyl-âb gibi

Visâli

Nice bir gamzelerin kan döke kassâb gibi
Nice bir tâze yire k'ide kanum âb gibi

Ahmed Paşa

Dir gören eş'ârımı ol zülf-i pür-tâb üstine
Bu ne âteşdür ki düşdi 'anber-i nâb üstine

Visâli

Ey kılan yâkûtı perde dürr-i nâ-yâb üstine
Tap akıtgıl başumun la'lin zer-i nâb üstine

Ahmed Paşa

Leb-i la'linün açup hokka-i yâkût-ı teri
Sıdı bir hande-i şîrin ile dürc-i güheri

Visâli

Ey letâfet çemeninde salınan kebk-i deri
Öyle gâfil yürüme âhum okından hazeri

VI. Bölüm

Nizâmî

Cân u dildür sen meh-i bedrün mekânı dâyimâ
Ol sebebden dirler ey dil-ber sana Bedrû'd-ducâ

Visâli

Bir belâ-engîz bâlâsına oldum mübtelâ
Âh kim bu gün getürdüm başuma müşkil belâ

ve eyzan lehü

Olduğı demlerde sâki bezme şifâ Mustafâ
Mey kızarmasun mı ider câm-ı la'linden hayâ

ve eyzan lehü

Gönlümi âlile benden aldı dil-ber Mustafâ
Âh kim 'uşşâka dirler çoğ idicidür cefâ

'Adnî

Zülfüne benzer meger meşşâta olmuşdur sabâ
Kim ayagunda dil ü cânlar yatur olup hebâ

Nizâmî

Didüm itmeyüm ayruk sana bî-dâd
Mübârek oldu andan kıldı âzâd

Visâli

Habibüm itmedi bir gün beni şâd
Ben ana bendeyem ol benden âzâd

Nizâmî

Müjde ey hâtır-ı pejmürde ki dil-ber geliser
Cân seririne emîr olmağa server geliser

Visâli

Bize tan yili ile berg-i gül-i ter geliser
Atlanup atna ya'ni yine dil-ber geliser

Nizâmî

Öldürür lahzada yüz nâz ile bin ehl-i niyâz
Beni öldür disem eyler beni öldürmeğe nâz

Visâli

Mustafâ gibi bulunmaz gül-i nev gülbün-i nâz
Sûz ile bülbül isen ol güle 'arz eyle niyâz

Nizâmî

Çün oldu sabâ taraf-ı çemenden yine gül-rîz
Sâki berü sun câm-ı şarâb-ı tarab-engîz

Visâli

Şehlâ gözüne mi dökem ol kâfir-i hûn-rîz
Kan dökmege tîğ-ı müjeni her dem ider tîz

Nizâmî

Ey nesîm-i seherî müşk-feşândur nefesün
Vardur ol zülf-i semen-sâye meger dest-resün

Visâli

İtdi etrafî mu'attar yine müşkîn nefesün
Meger ey bād-ı sabâ zülfine irdi nefesün

Nizâmî

Ey sebîli 'aşkunun *innâ hedeynâhü's-sebil*
La'l-i nâbun çeşmesi *'aynen tüsemmâ Selsebil*

Visâli

Ey güzeller hâsî gerçi 'âm olur hân-ı Halîl
'Âşîka hâs it 'avâma kılma lutfunı sebîl

Nizâmî

Berg-i reyhândur saçun gelmiş gül-i ter üstüne
Mâh-ı tâbândur yüzün inmiş sanavber üstüne

'Atâyi

Görelî şol perde olan la'li gevher üstüne
Gözlerüm sîm ü müzâb akıdur o zer üstüne

Visâli

Kâkûl-i müşkîn ki dil-ber götürür ser üstüne
Benzer ol tâvûsa kim kondi sanavber üstüne

Haftî

Sünbülünün sâye saldukça gül-i ter üstüne
Dil sanur ebr oldı hâyîl semn-i hâver üstüne

Nizâmî

Tâ ki hüsnünden haber virdi sabâ gülzârda
Kaldı derd ü gussadan bülbül gibi gül zârda

Nizâmî

Sünbül-i terden gül üzre 'anber-efşân eyleme
Gönlümün zülfün gibi hâlin perîşân eyleme

Visâli

Düşmeni gel dostum gül gibi handân eyleme
Goncaveş bu gussa ile yüregüm kan eyleme

Nizâmî

Gamzen hadengi zahm uralı câna Mustafâ
Derd ü gam ile döndi ciger kana Mustafâ

Visâli

Çün yara urdı kara gözün câna Mustafâ
Merhem odur ki girmeyeyin kana Mustafâ

Nizâmî

Nigârınun hayâl-i had ü hâlî
Hayâlümnden degül bir lahza hâlî

Visâli

Belâ-engîz-i belâsıyla Bâlî
Kilup durur musallâsınca Bâlî

VII. Bölüm**Atâyi**

Mezheb-i 'aşkda küfri saçınun îmândur
Yüzi gün gibi bu da'vâmuza hoş-burhândur
Ahmed Paşa

Zülfî meydân-ı cemâl içre ne hoş çevgândur
Kim ana güy-ı felek mihr ile ser-gerdândur

'Adnî

Zülfün nice 'âkileri dîvâne kılup âh
Şimdi bana tolaşdı *tevekkeltü 'alal'lâh*
Visâli

Sultân olalı mülk-i cihân içre Sefer Şâh
Meh-rûlar olup durur ana nide dergâh

'Atâyi

Zülfî dü şerer bir kıl ile sünbülü bende
Lü'lü'î kılur hurde yile dişleri bende

'Atâyi

Ey dürc-i 'abîrün bu zakum nâfe-küşâdur
V'ey mâye-i 'itr ol nefes-i gâliyâsâdur

Visâli

Şol büt kim anun gözleri âhû-yı Hitâdur
Saçına müşkî dimek 'ayn-ı hatâdur

'Atâyi

Ben çâkerünü yâd ider isen nola geh gâh
'Âdeti ahî kullarını anar olur şâh

Aydınlı Visâli'nin Şiirleri**GAZELLER****I. Bölüm**

1

Tagtsa zülfî 'ıtrını 'Attâr Mustafa
'Anber kohusu ile mu'attar ola hevâ
Yâ Rab ne tütüyâdur izün tozı kim anun
Bir zerresine iki cihân olmaz behâ
Hüsn ile sana kimse güzellerde iremez
Şems-i duhâya kandan iriser şehâ şehâ
Ağzundan özge ey yüzi gül kaşları hilâl
Ne zerre var ki anda kevâkib nihân ola
Hüsnün kelîmi mu'cizesidür ki gösterür
Zülf ü ruhun göze yed-i beyzâ o ejdehâ
Ger başı 'arşa dahi irişürse sidrenün
Serv-i sehî boyun kadar olmaya müntehâ
Sabr it Visâli hecri 'azâbına ola kim
Rahm idüp ümmetine şeff' ola Mustafâ

2

İrmedüm vasla bir nefes nidelum
Ağlamayup müdâm pes nidelum
Gam yolında çü mir kâfileyüz
İtmeyüp kâfile-i ceres nidelum
Göze hâlün hayâli konalıdan
Bizi ayıtmaz ol mekes nidelum
Sensüz olmaz rakib oldı rakib
Âb-ı gül-berge hâr u has nidelum
Bizi kovarsın ey nesîm-i sabâ
Gül-sitâna esersen es nidelum
Sana gülzâr u bize kûy-ı nigâr
Şimdi budur bize heves nidelum
Biz cihândan Visâliyâ uçcak
Bunda kalursa bu kafes nidelum

II. Bölüm

3

Bahâr irdi yine ferhunde-demdür
Çemen bülbül üninden pür-nagamdur

Sun ey sâkî mey-i kevser-mizâcî
Bu demde kim cihân bâğ-ı İremdür
Meyün bil hürmetin câmî öget tut
Ki bu hâk-i Key ü ol hûn-ı Cemdür
Çek ey gönlüm bu dehrün kahrımı kim
Bilürsin devr işi cevri ü sitemdür
Tama' kes nûş-ı şâdiden ki bunda
Nasîbi 'aşk erinün nîş-i gamdur
Felekdür kâyinât içre zîr-i dest
Bu gamlardan anun da kaddi hamdur
Rakîbi sürgil ey kıblem kapundan
Anun yiri degüldür bu haremdür
Senün sultân-ı 'aşkun devletinde
Bana derd ü belâlardan ne kemdür
Dehânunda gören zülfün ucundur
Dirîgâ kim soni 'ömrün 'ademdür
Ne dem ki kanımı nûş ide la'lün
Safâsından gönül dir dem bu demdür
Visâli olah hâk-i der-i dost
Yolnda dilberün sâbit-kademdür

4

Yaz irişüp çün bite gülşende gül
Cennet olur hezâra gülşen degül
Her yıl ögersin güli bülbül hemân
Dil uzadan medhüne süsen degül
Gitme çerâğumla tapun sen benüm
Gözlerümün hânesi rûşen degül
Kim ki görüp yüzünü göz dikmeye
Tîğ sokam gözine süzen degül
Gül yüzün itmiş sana hâk-i kadem
Toprak olan yoluna bir ben degül
Bir görür itünle rakîbün özin
Kendüzini ögmesin iğen degül
Hasta Visâliden idersin kabûl
Cân idiser sana fidâ ten degül

III. Bölüm

5

Açduğunca hân-ı hüsnünden Nakîboğlı nikâb
Görüntür nâzırlarına yüzü kurs-ı âfîtab
Eşkün ey çeşm işigine turma îsâr eyle kim
Merdüme yağmur yağarken dirlir olur feth-i bâb
Cânî 'aşkıdan nice aldüğim kıldum su'âl
La'lini cüst aldı ağzumdan zihî hâzır cevâb
Senden ayru dirilürsem lâyıkam gam çekmege
Çün günâh ehli olanlar yiridür çekse 'azâb
Göricek yüzünde ol dildârün ey zâhid lebin
Eyleme perhîz kim cennetde hayr olur şarâb
Ayağuna serdügüme yüzümü incinme kim
Nice yüz bin kez yunupdur göz yaşıyla bu türâb
Şeyhiye kimse Visâli var iken dimek cevâb
Hak bilür bâtil durur *vallâhü a'lem bi's-sevâb*

6

Nâz ile her ne yirde kim ol hoş-puser gider
Çok kan dökülür ol arada nice ser gider
Her gün gelür cemâli temâşasına güneş
Korkar ki yanar tâbına turmaz kaçır gider

Her kim gelürse yüzünü görmege bir nazar
'Aşkun meyikle mest oluban bî-haber gider
Nergis ne yüzle gözüne öykünür kim ol
Dünyâya bî-basar gelür ü bî-basar gider
Nîtdi ciger okı geh geh uğrayıcak yolu
Bir dem karâr kılmaz anunla geçer gider
Yüzüm dizini gözedirin itdi yolunda harc
Bu 'aşk yoludur nice dür ü nice zer gider

7

Lutf ile lebleri câmın sunar olursa Nasûh
Nâsîhâ tevbeni sır sen olur isen de nasûh
İtdügüm la'lüne yüzün göricek meyl bu kim
Rind olanlara sabâh irse olur şevk-i sabûh
Kimse fehm eyleyemez hatt-ı lebünle dehenün
Nükte kim mübhem ola keşf idemez anı şürüh
Sözünü yâra ırakdan di rakîbâ ola kim
Ola ol 'ârız-ı nâzûk nefesünden mecrûh
Sâkiyâ mihnet-i devrân-ı keder irdi dile
Kanı ol râh-ı musaffâ kim ola râhat-ı rûh
Feth-i bâb ister isen var der-i meyhâneye kim
Ancak ol kapuda girer ele miftâh-ı fütûh
Vire tûfân-ı belâdan bu Visâliye necât
Keşti-i sabra girerse nitelim Hazret-i Nûh

8

Ol serv-i kamer-çehre kim adı Ramazândur
Kurbân oluban ana ki 'ıyd-ı dil ü cândur
'ıyd ayı meded kaşları ol hûb nigârün
Kim her yanadan ana halâyık nigerândur
Didüm nesne yok zülf ü 'ızârunda didi kim
Hurşîd çerâğında olur mı ol ki duhândur
Tatlu dil ile gönül alur halkun elinden
Ol şem'-i dil-efrûz 'aceb cerb-i zebândur
Âyîne-i cândur yüzün ey dost anunçün
Anda görürem la'lüni kim cân-ı cihândur
Yüzün görelî bülbül ü gül şevkün elinden
Bu câme-derân oldu vü ol na'ra-zenândur
Sib-i zekanun şevk ile sarardı sefercel
Benzine bakup sanma ki derd-i yerekândur
Çekmege lebün yâdına peymâne makâmum
Geh künc-i harâbât u gehi deyr-i mugândur
Şimdiki güzellerde Visâliden alan dil
Ol fitnesi çok gözleri cādû Ramazândur

9

'Aşık isen sâdık ol ey dil ki Ca'fer devridür
Serden el çek çünkim anun gibi server devridür
Ol şehün devrinde olma çeşm-i fettândan emîn
Çün kamer devri bilürsin şûr ile şer devridür
Sâkiyâ ben gözleründen oluram mest-i harâb
Beni bî-hûş eyleyen sanma ki sâgar devridür
Gel berü hüsnün deminde câm-ı Cem nûş eyleyüp
'ıyş-ı İskender kılalum çün gül-i ter devridür
Sevrler serkeşlenüp güller letâfet satmasun
Şimdi kim ol serv-i bâlâ vü semenber devridür
Gâh 'akl eyler melâmet gâh 'aşk eyler helâk
Kaldum ayakda muhâlif pâdişehler devridür
Câm-ı 'aşkundan Visâli öyle ser-mest oldu kim
Gitmeye andan humâr ol dem ki mahşer devridür

10

Bâd-ı miskîn-dem ki reyhân zülfünün hayrânıdır
 Bi-karâr olduğı bu kim 'aşk ser-gerdânıdır
 Leblerün k'üstinde zülf-i 'anber-âmizün yatur
 Müşk ile perverde olmuş bâde-i reyhânıdır
 Ol siyeh çeşmünü gören ebrû-yı müşgînüle dir
 Sâyebân-ı 'anberin kurmuş Habeş sultânıdır
 Serv-i sîmindür işigün bâğnun toprağı müşk
 Ana bu yüzden dimişem ben İrem-sitânıdır
 Dilberün zülfî olur bâd-ı hevâdan münkesir
 San sîruk gönlüm durur yâ kendünün peymânıdır
 Önine dökdükce eşküm dânesin yaşlu gözüm
 Dir gören dürler satıcı merdüm-i 'ummânıdır
 Câmını cânâna isâr eylemez nâ-kes rakîb
 Şöyle saklar anı ol it sanki adam cânıdır
 Vezn-i eş'ârun Visâlî görse nakkâd-ı sühan
 Derd-i tab'unçün me'ânî nakdinün mîzânıdır

11

Çeşmüme nem didükleri her dem gelür gider
 Her demde niçe nem ki ana dem gelür gider
 Şâhâ serir-i hüсне Süleymân mısın ki bâd
 Yüz sürmege eşigüne her dem gelür gider
 Gidüp gelelden âh bu gam gelmedi ferah
 Dirler egerçi kim ferah u gam gelür gider
 Ben hasta 'âşıkına gelüp kendününce dost
 San mürde cisme rûh-ı mükerrrem gelür gider
 Bir kez bize gelürse rakîbe beş varur
 Virür rakîbe peşin bize kem gelür gider
 Vaktün hoş eyle câm ile ko hum hikâyetin
 Bu 'âlem-i fenâya nice Cem gelür gider
 Elden ko 'âlemi vü hudâvendegi gözet
 Kim ol kalur sana vü bu 'âlem gelür gider
 'Ömri benefşe gibi geçer çokların melûl
 Âzurde-keş ki gül gibi hurrem gelür gider
 Sa'y it Visâlî 'âlem içinde bir ad kılmadın
 Kim ad kalur cihânda vü âdem gelür gider

12

Anun ki senün gibi büt-i sîm-beri var
 'Âlemde ne hoş vakti ne devletlü seri var
 Andan bilürem lâle seni sevdüğün ey dost
 Kim bencileyin odlara yanmış çigeri var
 Kaddüni görelî tûbâyı gözüm çöpe saymaz
 Çoğ olsun anun yaşı ki 'âlî-nazarı var
 Didüm göricek 'ârızımı zülfün ucında
 Bu kutlu gicenün ne mübârek seheri var
 Gülbün didiğim kâmetünün şâhına bu kim
 Ol şâhda ter-gonca ile verd-i tarî var
 Tan yili gelür düşe tura dilber elinden
 Biz kullara kim bile yine ne haberi var
 Zâhid yüri korkutma Visâlîyi od ile
 Pervânedür ol sanma kim oddan hazeri var

13

Gözden kaçırursın yüzün ey hür perivâr
 Billâh ana insân nazarınun ne nazarı var
 'Aşkıyla lebün va'de virür 'ıyd-i visâle

Kurbân olayın ana ne şîrîn haberi var
 Hem-meclis olan gece sana şem'î nider kim
 Yanında yanağün gibi rüşen kameri var
 Gönlüm evi kim vakf-ı hayâlün durur andan
 Geçür gam-ı hicrânı ki vakfa zararı var
 Yoldan gelicek tan mı almağa tozunun
 Nergis dün ü gün yol gözedür elde zeri var
 Yanınca rakîb ol sanemün nice yilersin
 Sen ite de kim dir berü gel ya ileri var
 Yoğ ise zer ü sîmi Visâlînün elinde
 El-minnetü lillâh ki cihânsuz güheri var

14

Didüm metâ'-ı vasluna cânâ bahâ nedür
 Didi 'inâyet olcuk ednâ bahânedür
 Gönlüm 'imâretinde yanaldan çerâğ-ı rûh
 Yârün hayâlî konmağa hoş tâb-hânedür
 Âb-ı revân terânesine çin seher çenâr
 Raks urmasın mı hoş negam u ter terânedür
 Dil 'ârızunla hâlün iderdüm müdâm taleb
 Mürgun hemîşe istediği âb-ı revânedür
 İklîm-i nazm şâhı olaldan kemâ lillâh
 Şîrîn lebünde her gazelüm Husrevânedür
 Kaddün ne key bülendüne gâyetde pestdür
 Hayrül-ümürdür anun için miyânedür
 veli hûbun Visâlîyâ
 Virme gedâ eline ki 'âlî hazânedür

15

Mülk-i cemâli tutmağ için âşikâr hatt
 Leşker getürdi Rûm iline jengâr hatt
 Çokdur nigâr-hâne-i Çin ü Hitayda
 Hüsnüyle hatuna irişür ey nigâr hatt
 Mecmû'asında gül yüzünün kâtib-i cemâl
 Rengîn varaklar üstüne yazmış gubâr hatt
 Hatt-ı lebün hayâlîni sakladuğum bu kim
 Yâkût-hatt olsa olur yâdigâr hatt
 Oldı 'arûs-ı hüsnüne meşşâta olmağa
 Rûm-ı ruhunda Hindü-yı âyinedâr hatt
 'Aşık senünle itmek için sebze sohbetin
 Bağ-ı cemâlünü bezemiş bize zâr hatt
 Öldürmege Visâlî miskini hükm ile
 Haddün getürmüş ey sanem-i gül-'izâr hatt

16

Yanağün verdi derd ile sararur benzi perînün
 Lebün şevkiyle kan oldu yüregi gonca miskînün
 Usanup nâfeden âhû bıraktı deştine gör kim
 İrürdi ele tan yeli kohusı sen büt-i Çînün
 Güzeller cem'isin şem'a irişmez kerr ü ferr ile
 Ne denlü revnakı ola kamer katında pervînün
 Nigârâ kâfirün âhir yiri âteş olur dirler
 Bes o nesne ruhun mesken yiridür zülf-i miskinün
 Yüzün hurşid-i nûr-eşşân dehânn zerre itdükde
 Miyânın müydan kılmış Hudâ sen serv-i sîmînün
 Çün itdi 'âlemi Mecnûn saçun Leylîsi tan mîdur
 Cihân Husrevlerin Ferhâd iderse la'l-i şîrînün
 Visâlî sen sır ehline ne denlü server isen de
 Dervîş vâsım hoş söyle güzeller şâhı Seydînün

17

Ey gâh gâh fırâkı iden kaygulu beni
Gel yine vasl ile sevindür yakubanı
Şerbet içürse bana lebün ey tabîb-i cân
Demdür kim eyledi yine 'aşkun delü beni
Sanma ki senden özgem ey dost gerçi kim
İtdi bu gam bilün gibi bir ince mü beni
Oldum za'if şöyle ki eger nâlem olmasa
Bulmazdı kimse itmek ile cüst u cü beni
Pâ-bûsun oldı çün bana sevdâ 'aceb degül
Hâk eyler ise yoluna bu ârzü beni
Şevkünle yine kan yudum ol dem ki hâk idüp
Bu devr-i sâgar eyleye yâhud sebü beni
Bir egledün Visâli kadeh-i rakîb ile
Hayf u dirîğ kâkülümüz oldun eyü beni

18

Teşbîh ideydi serve dil ol yüce kâmeti
Olaydı servün anca eger istikâmeti
Mihrün gönülde cânâ gamun dâyim isterem
Olduğu hoş durur ni'amun istidâmeti
Çok egri gamdan anladılar sevdüğüm bili
İksâr-ı zikr sevmegün ulu 'alâmeti
Andan berü ki sâlikünem râh-ı 'aşkunun
Atar hasûd yoluma seng-i melâmeti
Çekdüm eger çi mihtetini mihr yolunun
Yok zerrece mahabbete cânun nedâmeti
Kaddün hayâli sâye-i tûbâ yeter bana
Kopdukda kara başuma hecrün kıyâmeti
Cism-i Visâli itdi ise gam degül sefer
Cânun kapunda çün ebedidür ikâmeti

19

Didüm ol bi-vefâ yâre müşerref itme her câyı
Didi hurşid sanam ben olur hurşid-i hercâyı
Kemâl-i hüsnüne mâhum önünde gurra olma kim
Cihân gördüm ki naks itdi bu devrân nice bed-râyı
Habîbüm görmek istersen denizde mevc-efşân sen
Gözümün yaşı taşdukça temâşâ it bu deryâyı
Kerâmet ehлідür diyü mürîd olmağın çün 'uşşâk
Şiyeh-ptiş olban zülfün suya salmış musallâyı
Rakîbün ağzına niçün virürsün la'l-i şîrînün
Revâ mîdur begüm sunmak dehân-ı mâra hurmâyı
Tabîbüm derdüme bir gün hod dermân itmedün bâ-
ri

Dil-i divâne boynundan gider zencir-i sevdâyı
Sözün dilberleri alır Visâli nicelerden dil
Fasîh elfâz ile tab'un tonatsa hûb-ma'nâyı

IV. Bölüm

20

Tâzedür haddün nigârâ süsen-i âzâddan
Müntehidür serv-kaddün servden şimşâddan
Bana ey gül-ruh mahallün itleri âvâzını
Hoş gelür gülşende bülbül itdüğü feryâddan
Gönli ma'mûr ister isen terk-i bi-dâd eyle kim
Mülk olur virân olamaz şeh hükmüne bi-dâddan
Devr-i cüdyıla irse bâri benden tan degül
Dini de kim kurtarupdur cânı ol cellâddan

Zülfünün dâmında feryâd itme rahm umup gönül
Mürg-ı zîrek olsa ummaz merhamet sayyâddan
Eşkümü andan temâşâ anmaz olur Dicleyi
Köpeği kılan teferrüc usanur Bağdâddan
Ey puserlerden beni pend ile men' iden peder
Umma var ... rüsvâ-yı ...

Burka'ı saldı yüzünden işidüp âhum cüst
Sen gülnün yüzi açıldı çin seherde bâddan
Ey Visâliye cevâb iderdi bilen bi-edeb
Germ olup güstâh olma şerm kıl üstâddan

21

Ben âh idici bülbülem sen gülleri gül-reng için
Sen ganc idici goncasın ben bülbül-i dil-teng için
Geçdüm şeh-i 'uşşâk olup çün eşigün tahtına
Yeter bana bu mertebe 'âlemde nâm u neng için
Zülf-i siyâhun çözsün tutdı hatt ey 'unnâb-ı leb
Cem' oldı san mûr-ı siyeh müşkîn 'ineb âveng için
Kaddün livâsın gözleyüp çöz zülfünün yaprakların
'Âşıklarun meydânına girmek dilersin ceng için
Bu devleti yok başuma taş urmaz isen râygân
Virşün gözüme diyeyin bin dânedür per-seng için
Sen mâh için âh eyleyüp germ itdügümce zühreyi
Çengâline çengin alur feryâduma âheng için
Didükçe la'lün yâdına cânâ Visâli ter-gazel
Sehhârveş kand üstine efsûn okur şeb-reng için

22

Şeh-i Rûm olalı ol çeşm-i Hindü
Mu'anber çetr olupdur ana ebrü
Harim-i hüsnüne sultân-ı kevineyn
Dem-i fitratda salmış iki âhü
Hayâl-i 'ârzun gitmez gönülde
Turur varsa yirün alçağna su
Ne san'at var bilünde kim gören dir
Çeker iki gümüşden küh bir mü
Seven hûbî rakibi ider ri'âyet
Tonuz gütdürür issine yavuz-hû
Utanmasaydı ay meh-rû yüzünden
Seni görüp yire dutmazdı meh rû
Sözün nazmı kaçan kılardı dil-keş
Visâli olmasa devrinde Hâcû

23

Dilber musâhib olsa varup bir levend ile
Bilmez mi olmaz ana meger rikkat lend ile
Zehr-âb-ı Bu'l-'ubeyd ile rencür olanların
Dönmez mizâcı sıhate dârû-yı pend ile
Çün sayd olur gül-âba ol âhû-yı har-mizâc
Şîr olmakdan ahî ne müşgîn kemend ile
Râm olmaz ise bana dil-ârâm tünd-hû
Bende çeküp anı bir iki zür-mend ile
Tar hücrecini idem anun kârvân-serây
Şu hadde gâh ki şeh-i Sufe küy gend ile
Yitse kozak nola çitlende igen igen
Dilber sanevber oldı çü kadd-i bülend ile
Hücren kapusına suyumu sal idüp zeri
Arkanda hoş geçem çü gümüş tahta-bend ile
Çün bâğ-ı hüsnünü korumaz kelâğdan

İncir gibi dilerse kuşum nola şend ile
Noksân ola Visâliye hecrün dimezse çün
Sözde berâber oldı Kemâl-i Hocend ile
24

‘Akl u sabr u dil ü cân oldı revân sen gideli
Kuru ten kalmışam ey rûh-ı revân sen gideli
‘Âleme nice nazar eyleyeyüm ey nûr-ı basar
Göze görünmez olupdur dü cihân sen gideli
Gönder izün tozımı kuhl cilâsın ki fırâk
İtdi bu didemi hûbân nişân sen gideli
Âfitâbum yüzünü gel yine göster ki dahi
Eşkimün kevkebi olmadı nihân sen gideli
Şem‘veş yaşum akar her gice dinlenmeyüp
Bezm-i subha degin ey râhat-ı cân sen gideli
Benzüm ey hüsn-i bahârî nice sararmaya kim
‘Ömrümün gülşenine irdi hazân sen gideli
Sihhat-i cân-ı Visâli senedün anunçün
İderem derd dile feryâd u figân sen gideli

V. Bölüm

25
Gönül şehrine urdu bir meh-i nâ-mihrbân âteş
K’anun her şeb şîrârından tolar heft âsmân âteş
Yanağün hâl-i Hindûsı ne sâhirdür nigârâ kim
Semendervâr olmuşdur ana dün gün mekân âteş
Leb-i la’l ü ‘îzârün kim dahi hâli durur hatdan
Biri bî-dûd helvâdur birisi bî-duhân âteş
Yüzün gülzârî şevkinden ider dem dem teganni âb
‘îzârün hecr süzından ider gâh geh figân âteş
Yüzün mihrinden irmese ezelden zerrece pertev
Ne zeyn-i meclis olaydı ne ma’bûd-ı mugân âteş
Dem-i vâ‘izden ey sâki dil ü cân oldı efsürde
Sunarsan âb-ı sâkinden demidür sun revân âteş
Visâli odı su içre degülse görünmek mümkün
Sözüm âb-ı revânında neden oldı nihân âteş
26
Gam denizine garkayam hâdisenün kenârı yok
Fülk-i dilün felek gibi anun için kararı yok
‘Aşk ile kanda öykünür bana karâr kim anun
Sine-i süz-nâkı var dide-i eşk-bârı yok
Servî geçen güzellerün kâmetin i’tibâr kıl
Ehl-i nazar degül o kim dide-i i’tibârı yok
Hûr-ı behişt için beni yârına salma zâhidâ
Yârına irenün bu gün yârına intizârı yok
Âyinesinde hüsnünün jeng-i hattun belirde lebün
Âyinesin dilün dahi sâf durur gubârı yok
Senden irak Visâliye merhamet eyle ey sanem
Kim bu garîb ü bî-kesün bir dahi gam-güsârı yok
Çün her cân u dür-i eşk itse nisâr ayağuna
Lutf it kabûl kim elde dahi nisârı yok
26
Gamze-i hûn-rîzi yârün şûh-ı fettândur henüz
Sünbülü ol serv-i nâzun ‘anber-efşândur henüz
Yaraşur sahn-ı çemende nâz ile salınsa kim
Gözleri nergis boyı serv-i hirâmândur henüz
Hat getürüp gerçi itmiş mihrin ol dü rû yâd
Likin ehl-i ‘aşka haddi mihr-i îmândur henüz

‘Akreb-i zülfi yüzünden yüz çevirdüğü bu kim
Hatt-ı sebzi gül yüzünde tâze reyhândur henüz
Göz karardup kanlar içdüğüne ol şûh-ı cihân
Bu yeter şahidüne la’l kıpkızıl kandur henüz
Merdümi şehlä gözünün kan döker kassâbvâr
Olgıl ey ‘âşık fedâ kim vakt-i Kurbândur henüz
Ol Visâli cândan ol Yûsuf-cemâle bende kim
Hüsn ile sultânları hükmine fermândur henüz
27

Serv-kad Yûsuf bigi bir gonca-leb dildâr yok
Gözleri mânend-i şehlä nergis-i hâr yok
Zülfine ey tâcir-i çîn yârün ol gül müşteri
Sanma Rûm âhûlârında nâfe-i tâtâr yok
Sen var iken kime virem gönlümü kim sen kadar
Bir büt-i sîmîn-beden bir mâh-i hoş-dîdâr yok
Bu cihân bâğımı gezdüm kâmetün mânendi hiç
Sib-i sîmîn-bâr virmiş serv-i gül-ruhsâr yok
Dün tabîb-i la’lüne emsem didüm ben hasta-dil
Didi bîmârum çoğ illâ birine tîmâr yok
Mutrib ü nukl u nedîm ü sîre-gîr-i şarâb
Cümle esbâb elde likin elde zîbâ yâr yok
Zülfî vasfında Visâlinün işit şekker-zen
Ey diyen tûti-i lu’b-dide şeker-güftâr yok
28

Debretse lebin nutka gelüp lutf ile Yahyâ
Gam mürdelerin ‘îsâ gibi eyleye ihyâ
Gördükde leb-i la’lün ile yüzünü bildüm
Hem-demdüğini mihr-i münîr ile Mesîhâ
Sormak kişi bilmedüğünü ‘ayb degüldür
Billâh lebün rûh midür yâ dem-i ‘îsâ
Kimde bulunur hüsn ilinün hâcelerinden
Ağzun gibi bir hokka-i yâkût-ı güher-bâ
La’lünle zehâhdânuna benden sorar isen
Bu sib-i gül-âbı durur ol câm-ı musaffâ
Gamdan günehe girme beni öldürüben kim
Dirler ki cihân içre günâh itmedi Yahyâ
La’lün görüben oldı gazel-güy Visâli
Söyletse ne tan bülbülü berg-i gül-i ra’nâ
Derler ki yüzünde görünür nâfe-i gubârı
Sürdün şeh işigine meger tal’at-ı garrâ
Sultân-ı cihân pâdişâh-ı ‘âlim ü ‘âdil
Ki olmuşdur anun ma’deleti memleket-ârâ
Serv-i çemen saltanat-ı Rûm kim anun
Âzâde kıla şâhlarını hayy-i tûvânâ
Yazdukda cihân mülketi menşürünü levha
Kılmışdı kalem nâm-ı hümâyûnunu tuğrâ
Ol şâhi mükerreremde kerâmet bu yiter kim
Olmış durur envâ’-ı mekârümle mücellâ
Turduka cihân zât-ı şerîfini fenâdan
Mahfûz u masûn eylesün Allâhu teâlâ’
29

Çün Ka’be yüzün oldı cihân kıblesi Ahmed
Berk ursa cemâlinde nola nûr-ı Muhammed
Zülf-i girlihi halkasıdur beyt-i harâmun
Müşkil bu ki sa’y ile ana irişmez yed
Hâli görünür rûh (u) lebün hâl ile hattan

‘Îsâ-zamândur nola olursa mücerred
Kaşun gözün üstinde gören tana kılursa
Sâd üzre çekildiği garîb olur iken med
Kadd-i kâmetüni itmeye yâd-ı mevzün
Kılursa güzer mescide bu kâmet-i nev-kad
‘Âşıklarına merhamet it hecr güninde
Mahşer şefî’i olsa nola ümmete Ahmed
Şâhâne me’âniyle beyân ide Visâlî
Şol hüsn-i bedî’ün ki bulunmadı ana had
30
Çün sana mürid olmuşam ey Şeyh Muhammed
Nâ-merdem eger olur isem gayra mukayyed
Kim görse yüzün mushafun simül’-aynını
Şakk-ı kamer itdi suver-i engüşt-i Muhammed
Serv ile güneş benzer idi tapuna olsa
Ol verd-i tarî çehre vü serv-i sehi-kad
Saklamağ için ‘ârızun biter nazardan
Giderdi zerre ana ser-i zülf-i muca“ad
Yazmış iki nun altına gözlerün iki sayyâd
Çekmiş bir elif üstine kaşların iki had
Din gözleyici zülfünü haddünden ırağ it
Nâr içre koma dîni olanları muhalled
Kim tıfla virür kim zene gönlünü Visâlî
Virmez gönül ol dilbere kim olmaya emred
31
Tur şive vü nâz ile salın Hacı Muhammed
Tâ halk-ı cihân mâh göre serv-i sehi-kad
Bostân-ı cemâl içre ne irdi ne iriser
Bir sencileyin servi gül-endâm semen-had
Dil tıflına san âyetin öğretmege çekmiş
Bir ağ elif üstine kaşun iki kadd emed
Biz hâkden ey serv dirîğ eyleme säyen
Tâ kıla had-i ‘ömrünü kaddün gibi mümted
Hün-riz siyeh dil gözüne mey dike merdüm
Mihrabda ser-mest biter ol yüzi esved
Cân itmiş idi mushafı aşkunun ezber
Üstâda beni okumağa virmeden ebced
Kulluğa Visâlîyi kabûl eylersen sen
Gam yimezem eger kılssa cihân halkı anı red
32
Tutsa meydân Hamza olup eş’ar-ı hüsnevâr
Gamzesi tığına turmaz Rüstem ü İsfendiyâr
Ol leb-i Nüşinrevândan nice tiryâk umam
Zehr içirmişdür bana gam Güstehemi Hamzavâr
Ey melek şeytân rakibün gür olur bahtunlayın
Mihir idüp sen hâce-i hüsn olur isen bize yâr
Hüsn içinde sana irmez hiç da’vî kılmasun
Oldi ise nola Hüzmüz gibi nesrîn tâc-dâr
Nergisün tâcın koparsa yiridür ‘ömr ü sabâ
Câm-ı ‘aşkundan irüpdür hân ana hâb u humâr
Gonca gördükce lebün kandını cüst ağzın açar
‘Ömri sa’diveş cüvân olaydı san ol nâ-bekâr
Kaddüne irmek elinden gelmez ey serv-i bülend
Lend-hür benzemişdür gerçi uzunlıkda çınâr
Ca’d-ı zülfündür cism-i güşuma gel halka dak
Tâ senün halk arasında benden olam âşikâr

Kıssa-i hüsnin Visâlî hoş-beyân it Hamzanun
Tâ kim ide işidenler üstine gevher nisâr
33
Niçe yararsın dili kahr ile ey kakhâr yâr
Zahma lutf it merhem ur tabîb yüregüm kahrla yar
Kalbi ‘uşşâkun kaçan bulmaya gamzenden şikest
Zülfikârına ‘Alinün kimse m’olur pâydâr
Olduğum âşüfte budur kim seni gördükde ben
Mâh gördüm serv-kadd ü serv gördüm gül-‘izâr
Mahz-ı cândur lebler ‘uşşâka hattun ireli
Âh kim ‘âşıklarun cânına konmuşdur gubâr
Olcak mahmûr cânı çeşm-i hün-hârün gibi
Kanımı nûş eylegil kim mey ider def-i humâr
Öyle pinhân itmiş durur ol ‘aşkun kim canda
İtmezem zâr öldürürsen beni zârı âşikâr
Yâd-ı derdinden Visâlî kalmadukda tende cân
Ana şâdam kim kalısar canda hasret yâdigâr
34
Andan berü ki sine-i ‘aşkun mukimdür
Derdün dile musâhib ü gussan nedimdür
Hecründe nidelum dili yâd itmese ferah
Terk eylemez gamun bizi yâr-ı kadimdür
Cân itdi cân içinde elif gibi kâmeti
Ol dilberün kaşları nûn u zülfî cimdür
Tâ kim vatandan ayru düşüp olmuşuz garîb
Bilmez kimesne hâlimizi Hakk ‘alimdür
Almaz bir eski pula tehi-dest ‘âşıkı
Dilber ki sâ’id ile yeni toh simdür
Ol pâk güher oldı ise gam degül yetim
Zirâ olur behâlu ne dürr kim ol yetimdür
Ey rahmet âyeti dehen ü zülf ü kâmetün
Mushaf-ı cemâlün içre elif lâm mîmdür
Billâh bizümle itme rakibâ musâhabe
Nâ-cins sohbeti çü ‘azâbun elimdür
Dilber dimiş Visâlî kapumuz gedâsıdır
İtmede dir ise bize minnet-i ‘azimdür
35
Cân sûretidür serv-i dil-ârâsı ‘Alinün
Dil âfetidür nergis-i şehläsı ‘Alinün
Yok kâfire yir çünki behişt içre Yezide
Olmasa ne tan zülf-i muntehâsı ‘Alinün
Gör gâyet-i lutfi ki du’â eylese habîb
Ağzına sükker la’l-i şeker-hâsı ‘Alinün
Var iki tarafında hün-hâr harâmî
Derbend ola mı kaşları arası ‘Alinün
Fettân gözün olalidan ser-mesti fitne
‘Âşık kanıdır elleri hinnâsı ‘Alinün
Divânesidür yirde perî gökde melekler
Sanma ki hemin ins ola şeydâsı ‘Alinün
Gördükce yüzün ayağına düşdi kim ol kim
Bî-hüş kılar beni temâşâsı ‘Alinün
Ayt gül yüzün vasfım tekrâr Visâlî
Olam dir isen bülbül-i güyâsı ‘Alinün
36
Şimşâd-ı hüsnür kad-i dil-cûsı Kâsımun
Nesrîn-i lutfdür gül-i hod-rûsı Kâsımun

İrdükce tan yili ne güzel cilveler kalur
 Bağ-ı ruhunda turesi tâvûsı Kâsimun
 Simîn-serîr-i hüsne geçüp hükm ider revân
 Mülk-i Hitâya benleri Hindûsı Kâsimun
 Fitne uyur bu hüsn ili dârü'l-emân olur
 Vurdukca uykuya gözi câdûsı Kâsimun
 Zülfî resenlerini ider sihrle ejdehâ
 Göz bağladukca gamze-i câdûsı Kâsimun
 Mâhi olup cemâli denizinde rûz u şeb
 Dil-i Yûnus şikâr ider ebrûsı Kâsimun
 Halkun diline düşdi Visâlî sözi bigi
 Manzûm olah dişleri lü'lü'si Kâsimun
 37
 Nihâl-i serv-i cennetdür kad-i bälâsı İshâkun
 Gül-i bağ-ı letâfetdür ruh-ı zibâsı İshâkun
 Sular sahrâda zencirin sürüyüp uyur âşüfte
 Görüp didârın olmuşdur meger şeydâsı İshâkun
 Gül-endâmı nâzûkdür harîr âzârına dimez
 Meger pirâheni ola semen vâlâsı İshâkun
 Su gibi pâk olmakda ne denlü pâk ise gevher
 Dişi lü'lü'sini gör ki olur lâlâsı İshâkun
 Na'ım cennete irmek diler isen dâr-ı dünyâda
 İriş bi-dûd iken süfi lebi helvâsı İshâkun
 Elinden sâkî-i devrün irür her şahsa bir cür'a
 Mey-i 'aşk ile san pürdür felekler tası İshâkun
 Visâlî râh-ı vaslında iven 'aşkıyı sabr kim
 Kesilmez olmasa rehber gamı sahrâsı İshâkun
 38
 Gözlerün 'izz ile adam öldürür Okçı Hasan
 Niçe kurbân olmayayın ol kemân-ebriya ben
 Sâzna dem-sâz olcak müntehâ âvâz ile
 Rûh-ı Kudsi sad hezârân âferin dir sidreden
 Dökme gel ey mâh ebr-i çeşmümün bârânını
 Tutmasun dirsen kenârün bağ-ı ruhsârün çemen
 Dest urup çâk itmez idi goncanun ağzın sabâ
 Ağzuna öykünmege açmasa ol miskîn dehen
 Sünbülün reyhânı midür hüsnünün bezmine kim
 İtmiş iki dâmenini pür-gül ü pür-yâsemen
 Öldürür isen de habîbüm kulunam kurbânınam
 Lutf ider isen de yiridür bana sen
 Ol perî-peyker Visâlî 'âşıkumdur dirmiş
 Pâdişehdür bendesine nola itse hüsn-i zan
 39
 Yüzine kir getürdi bakamaz kimesne aya
 Ey gül-ruh öykünelden sen serv-i meh-likâyâ
 Sen Ka'be-i cemâlün zülfine yakılan dil
 Kandil asar haremden zencîr-i misk-sâyâ
 Bu kürsî-i semânun üstine çıkmayınca
 Olmadı sidre hem-ser ol kad-i müntehâyâ
 Kaşunla kirpigünün müştâkıyam gönülde
 Ol tıfla dönmiş kim düşmendür oka yaya
 Ko 'ârızuna insin zülfün didüm dedi kim
 'Âkil kaçan sahsar müşk-i Hitâyı hâya
 Ey hâce 'âşık isen ko zer hevâsını kim
 Târdan olur kalender düşerse bu hevâyâ
 Olur birez küçük semâk beyt-i muhayyer

Nev-rûz âb çü bülbül âgâz ider nevâyâ
 Barmak koyup göz üzre başlar figâna derhâl
 Bezmünde iniledür emr itdügünce nâyâ
 Görsen Visâlî yârün ebrû vü zülf ü kaddin
 Şükr eyle irdün için ol demde bu recâyâ
 40
 Senün hûni gözün câna girür bir demde bin kana
 Bu kanlar içici kâfir 'aceb kana kaçan kana
 Revân ol gel ilet eşküm beni ol nâr-ı fûrkatde
 İrürse seyl-i hâşâke ider serv-i hıramâna
 Hezârân tığa baş urdum ben anun urmayam terkin
 Kaçan mikrâzdan korkup çerâğı koya pervâne
 Çıkup tarf-ı külâhundan gelür ruhsâruna zülfün
 Senün devründe tan midür gelürse kâfir imâna
 Ser-i zülfün gül üstinde yatur bir deste sünbüldür
 Ya halka olmuş ejderdür girüp sahn-ı gülistâna
 Rakîbün dirse 'uşşâkı helâk it tığ-ı hecr ile
 Yigitsin dostum sakın uyup kan itme şeytâna
 Visâlî vasf-ı hüsnünden yazar divâna sezâ kim
 Okursa anları 'âkil olur derhâl divâne
 41
 Buyur şâhum cefâlar tâze tâze
 Gedânam kıl 'atâlar tâze tâze
 Lebün düşünâmlar in'âm idicek
 Kıluram ben du'âlar tâze tâze
 Yaşum yağmurları sen serv-i nâza
 Virür neşv ü nemâlar tâze tâze
 Gözüm merdümeleri hûn-ı cigerden
 Giyer la'lin kabâlar tâze tâze
 Meger huld-ı berindür Rûmili kim
 Kopar hûri-likâlar tâze tâze
 Visâlî bu güzeller Husreviçün
 Kılur şîrin senâlar tâze tâze
 Nitekim Vâmık ol 'Azrâ-'izâra
 İder mihr ü vefâlar tâze tâze
 42
 'Uşşâka 'Ali şive ile kılsa nigâhı
 Bin cân ile bir gamze ile çeşm-i siyâhı
 Ol şüh hazer eylemedi âhum okından
 Sen sakla anı cümle hatarlardan İlahî
 Yüz yıl dir isem sana benüm şevkümü ey dost
 Benlerde yüzün eylemeyem şerh-i kemâhî
 Sevdüm seni oldum ki dahi mâh-ı nev idün
 Bedr oldun ise şimdi dirîğ itme nigâhı
 Öldürme beni olsa gözün kanuma şâhid
 Mesmû' tutar mısın iki mest-i güvâhı
 Yüzünde senün zülf-i siyâh olsa ne tan kim
 Çok gezse kişi günde gelür ana sipâhı
 Ey mâh-cemâl âh-ı Visâliden usan kim
 Mehden geçübün 'arşa çıkar 'âşıkun âhı
 43
 Çıkdı elden dil ele girmedi dildâr dahi
 Ölara yandı ciger sine-i efgâr dahi
 Yârsızlık gamını söyler isem yâdlara
 Ağlaya bağ için yâr ile agyâr dahi
 Gönlümüz oldu hayâl-i hat u zülfüne makâm

Yurd idindi bu vîrâne bir mâr dahi
Hâr u hâr arasında senün ile olcak
Atlas olur bana hâr ekl olur hâr dahi
Turmadan divârda rakîb şeytanlık ider
Eylemez adamlığı yâr-ı perîvâr dahi
Gözlerüm âbî ile virdi vücûdum hâkin
Lîk yanar bu derûnumda yanan nâr dahi
Kulluğa kılur ise yâr Visâliyi kabûl
Olmazın benden ana şâh-ı cihândâr dahi
44
Nice bir gamzelerün kan döke kassâb gibi
Nice bir tâze yire k'ide kanum âb gibi
Bulamaz fîkr idüp ağzun hîred-i hurde-şinâs
Dil-i âvâre-sıfat oladı nâ-yâb gibi
Varak-ı verd-i ruhunda hat-ı sebzün göricek
Dil olur zir ü zeber nokta-i i'râb gibi
Ruh u zülfünle habîbüm 'arakun katreleri
Görinür gözlerüme jâle vü habâb gibi
Oturup yâr ile sarf it varum câm-ı Ceme
Koma ağyâra sakın Behmen ü Dârâb gibi
Dökmesün devr yüzüm suyını disen sâkî
Virmegil elden ele câm-ı mey-i nâb gibi
Gül yüzün hecri Visâlî diline uralı dâğ
Oldı pür-hûn cigeri lâle-i sîr-âb gibi
45
Ey kılan yâkûti perde dürr-i nâ-yâb üstine
Tap akıtıgl başımın la'l-i zer-i nâb üstine
Bir dem olsam didi kim yolunda bî-hûş kim
Varduğu hoşdur be-gâyet mest olan hâb üstine
Gülşen-i hüsnünde diller itmege 'ıyş-ı bahâr
Sâyebân tutmuş benefşe sebze vü âb üstine
Hüsnün ordusını seyr ideliden ferrâş-ı subh
Çetr-i miskîn kurduğun 'anberden itnâb üstine
Noktadur berg-i gül üzre ol leb-i la'linde hâl
Yâ mekesdür 'anberin kondi cüllâb üstine
Diledüm kim yüz koyam ol serv ayağna didi
Hâk-i pâyı git koma gül-berg-i sîr-âb üstine
Çün tınâb üstinde virür 'âkıbet cân-bâz cân
Vir Visâlî sen de cân ol zülf-i pür-tâb üstine
46
Ey letâfet çemeninde salnan keb-k-i derî
Öyle gâfil yürüme âhum okından hazeri
Salnup şive vü nâz ile sehî serv gibi
Nola bostânımıza geh geh idersen güzeri
Sen bu hüsn ile 'yân olalı her demlerden
Eyledi özini nihân utanup hûr u peri
Sanki tâvûs-ı cinândur ser-i zülfün kim ider
Cilvegeh-i bâğ-ı behiştî açmak bâl ü peri
Ruhların hâline şeh deger gümüş tahta geçüp
Sâyebân idüp izine oturur müşk-i teri
Levh-i simine hatun müşk ile efsûn yazalı
Saldı halk arasına fitneyi dü kameri
Kâmetün şâhı nice serv-i şehîdür kim anun
Tâze hurmalar ile sib-i bihidür semeri
Sünbülün gonca lebi güli pister ideli
Lâlenün kapkara yandı haddinden cigeri

Ne 'abâdur 'aceb ol şî'r ise âvâresi
K'atlas-ı nesteren olmışdur anun astarı
Hârlar cevri hurmâ-yı leb-i la'lüniçün
Cigerüm ideli sekrân beni 'aşkun şekeri
Kef-i sîmîn ile sâkî ele sun bir zer ayak
Kim anunla gide bizden dü cihân derd-i seri
Âb u huşk ile ter âteş açuban germ olalum
Serd-i hâk eylemeden gam bu hevâ hurd u seri
Beni dūr eyledi devrân ruh-ı dildârumdan
Ahum okına siperdür felegün mâh u hûri
Gözüm ayına garîkum gönül odına harîk
Ey rafiküm bu tarîkun çoğ olurmuş hatarı
Ol güher çıkduğün nâgeh ilden habîb
Saçımın ey didelerüm kurıda ter durur
Kim irişdürdi Hudâ ben kul bir servere kim
Saymaz ol çubeyi dem bir ceve yüz bin güheri
Rûkn-i dîn ü hazret-i paşalı mu'azzam kim anun
Melik-i mülk-i cihândur işigi bendeleri

VI. Bölüm

47

Bir belâ-engîz bâlâsına oldum mübtelâ
Âh kim bu gün getürdüm başuma müşkil belâ
Turreti dâm-ı belâdur yâ kemend-i hâdisât
Kim anun her bir kılında bağludur bin mübtelâ
Nâzeninün nâzi hoşdur nâz idene dostum
Hûblar içinde dünyâ gibi olma bî-vefâ
Gözüne yüz sürmedi kimse meger kim kâkülün
Urmadı zülfün ucına el meger dest-i sabâ
Gözlerün ne terk endâzduz kim gamzeden
Câna bunca tîr urur itmez birisinde hatâ
Anuniçün kumrı el üstinde tutar çınâr
Kim seher turup okıdı kaddüne medh ü senâ
Yâd idicek zülf ü ruhsârın namâz içre imâm
Gâh *ve'l-leyli izâ yağşâ* okur geh *ve'd-duhâ*
Leblerün hurmalarından virdüğün demde zekât
Bana in'âm ide gör kim hem gedânım hem garîb
Göricek yüzün Visâlinün du'âlar itdüğü
Bu ki dirler subh demde müstecâb olur du'â
48

Olduğu demlerde sâkî bezme şifâ Mustafâ
Mey kızarmasun mı ider câm-ı la'linden hayâ
Yaraşur sîmîn eline tas-ı zerrîn âfitâb
Sunmağa 'uşşâka su oldukca sakkâ Mustafâ
Fitne-i âhir zamândur bu kamer devrinde kim
Zülfünün her bir telinde bağludur bin mübtelâ
Sen gözi şehläya şehler yaraşur kul olmağa
Pâdişâh-ı hüsn olanlar sana nisbetdür gedâ
Salnurken serv-kaddün şivesin gördi meger
Kim düketdi 'ömri gitmez dahi başından hevâ
Gözlerün devrinde nergis ile bîmâr oldı kim
Kalkamaz hergiz tayanmayınca yirinden 'asâ
Din durur dilber lebinden cânları 'âşıklarun
Leblerün göster Visâlî tâ ide dinin edâ
49
Gönlümü âliyle benden aldı dilber Mustafâ
Âh kim 'uşşâka dirler çoğ idicidür cefâ

Ol meh-i nâ-mihrbândan merhamet ummam didi
 Ben cefâ idiciyüm bilmezem mihr ü vefâ
 Cân lebe irişdi bilmez yâr hâlünden haber
 Ol tabîb-i cânâ derdüm 'arz ide bâd-ı sabâ
 Nev-cüvânın âhın alma 'âşikun gel dostum
 Soldurur gül yaprağımı çünkü germ olsa hevâ
 Sana ben didüm gazâle olsa şîr-efgen gazâ
 Kâmetün serv-i şehîdür serv olursa meh-likâ
 Gonca ağzundan utanup yüzine tutar nikâb
 Tan degül mestûrlarda olsa ey dilber hayâ
 Bu Visâlıden selâmı çünkim idersin dirîğ
 Kirpigünün ucına yârı ki geçür kıl merhabâ
 50
 Habîbüm itmedi bir gün beni şâd
 Ben ana bendeyem ol benden âzâd
 İrişmedün benüm feryâduma hiç
 Elünden ey sanem feryâd feryâd
 Sadâ-yı bî-sütüm güş kıl kim
 Belâsın nicedür feryâd feryâd
 Benümle âşinâ olmadun ey dost
 Senünçün gerçi ilden olmışam yâd
 Gözündür cân-sitân la'lün revân-bahş
 Olupdur her biri katında üstâd
 Vefâ umar gönül sen bî-vefâdan
 Ne denlü oldı ise çün mu'tâd
 Visâli ko gönül şehri yıkılsun
 Ola kim ola cân iklimi âbâd
 51
 Bize tan yili ile berg-i gül-i ter geliser
 Atlanup atına ya'ni yine dilber geliser
 Şeb-i hicrân geçer ü subh-ı visâl irişür
 Zulmet-i gam gidiser mihr-i münevver geliser
 Sedd-i 'ömrün yine kuvvetlendi yıkılmaktan kim
 Def-i Ye'cüc-i gam itmege Sikender geliser
 'İyş-ı cennet idelüm çün bizim otağumuza
 Boyı tûbâ özi hürî lebi Kevser geliser
 Mey ü nukl ile şehâne kuralum bezm kim ol
 Zevkini sib-i lebi bâde-i ahmer geliser
 Râzıyam yağsa gökden başuma tîr-i kazâ
 Başa çünkim ne kim oldısa mukadder geliser
 'Âşk meydânı içinde ko Visâli başı kim
 'Âşik öldürmege ma'sûk-ı dilâver geliser
 52
 Mustafâ gibi bulnmaz gül-i nev gül-bün-i nâz
 Sûz ile bülbül isen ol güle 'arz eyle niyâz
 Hil'at-i şîve-i bâlâsına bicdükce Hudâ
 Çekdi meşşâta-i kudret gözine sürme-i nâz
 Salınur iken görüp ol serv-i nihâline didüm
 Olsun ol kâmet-i dil-cûya fedâ 'ömr-i dirâz
 Didüm ol yâra yüzün görmege bin cân vireyin
 Didî nâz ile tebensüm iderek bin iğen nâz
 Bedr iken mâh-cemâlün süre gör devrünü hoş
 Kim bile ne kula bâz-ı felek-i şu'bede-bâz
 Sırrımı itme rakibe sakın ey dost 'ıyân
 Sîne-i sâhib-i güneh olmaz mahrem-i râz
 Aldı hecründe Visâli gözi yaşıyla vuzû'

Kanı mihrâb kaşun kim kıla sıdk ile namâz
 53
 Şehlâ gözüne mi dökem ol kâfir-i hûn-rîz
 Kan dökmege tîğ-i müjeni her dem ider tîz
 Gamzen di harîs olmasun içmege kanum kim
 Bimâr olıcak mürde-i hoş derde ki perhîz
 Virmege safâ mest-i mey-i 'aşkuna cânâ
 Olmuş dehenün bestesi nukl-i şeker-âmîz
 Şîrin lebünün yolna harc eyledüm cüst
 Olsaydı elümde sanemâ mülket-i pervîz
 Kim görse ruh u zülfünü ey Husrev-i hûbân
 Bağlandı sanur bir yire Gülgün ile Şebdîz
 Sâkî cigerüm yandı âteş-i gamda
 Lutf it demidür sun bize âb-ı tarab-engîz
 Artar göricek tal'atun efgân-ı Visâli
 Âhı çoğ ider ise seher mürğ-ı seher-hîz
 54
 İtdi etrafı mu'attar yine müşğîn nefesün
 Meger ey bâd-ı sabâ zülfine irdi nefesün
 İtme cânâ anı kim bize gelüp gitmeyesin
 Çün bilürsin ki gelüp gitdüğü yegdür nefesün
 Dil gözünden uşanur zülfünü seyr eyler iken
 Tan degül şeb-rev olan havfım çekse 'asesün
 Beni yakdukca 'izârun nice âh itmeyeyin
 Kim oda yansa duhâmı çıkar elbetde hasun
 Ey gönül çâh-ı zekandan görünür sana halâs
 Resen-i zülfine var ise eger dest-resün
 Hâl-i müşğîni cânâ leb-i la'lünde gören
 Dir şeker yoğ ise anda ne işi var megesün
 Reh-i kuyunda anıldum sana hoş gelmeye mi
 Zevki var Ka'be yolında nagamât-ı ceresün
 Âferîn eyle Visâli sözümün dürrine kim
 İremez ana letâfetde sözi hiç kesün
 Tütü-i bağ-ı sühansın şeker-efşân ola tur
 Bozmadın devr-i cefakâr eli hâke nefesün
 55
 Ey güzeller hâsı gerçi 'âm olur hân-ı Halîl
 'Âşka hâs it 'avâma kılma lutfumı sebil
 Gam tarîknun dil kim olmağ ister sâlikî
 Dâmen-i zülfini tutsun k'oldurur ni'mü'd-delîl
 Ya gözümün yaşı Dicle tal'atun Bağdâd-ı hüsn
 Ya cemâlün Mısır behîşt gözlerümün yaşı Nil
 Ne melekdür ol perivâr adamı kim yolına
 Dem-be-dem cârûb kılar perr ü bâlin Cibrîl
 Zülfî gülzâr-ı ruhından leblerine meyl ider
 Kâfire yitmez mi cennet yâ Rab ister selsebil
 Mest-i hüsn oldun Visâlıden lebün men' itme kim
 Mest olan cân-ı şarâba olmaz ey dilber bahil
 56
 Kâkül-i müşğîn ki dilber götürür ser üstine
 Benzer ol tâvûsa kim kondi sanavber üstine
 Âfitâb üzre hilâl görmedün ise ol mehün
 Gör benâğûşun düşicek halka-i zer üstine
 Zülfün inerken getirse çeşmi üzre ol habîb
 Sanuram kim şâh-ı sünbül düşdi 'abher üstine
 'Arızun üzre görünen lahza yâhud dilberâ

Çıkdı mı âhum duhânı şem'-i hâver üstine
Sınene diller düşelden oldılar cümle şikest
Şişeler olur şikeste düşse mermer üstine
Kıl hamâyıl boynuna kavlüm ki itse ziyân
Düşücek yavuz nazarlar sen semen-ber üstine
İt gibi bir gün rakîbi tiğ ile eyle helâk
Zül'-fekârını 'Alinün sal bu kâfer üstine
Gam degül uzatdun için sonra toyur kadrini
Tek senünle yatalum bir gice pister üstine
Lutf-ı tab'ına Visâlinün hezârân üstine
Kim dem-â-dem ter gazellerdür güzeller üstine
57

Düşmeni gel dostum gül gibi handân eyleme
Goncaveş bu gussayla yüregüm kan eyleme
Gönlümi şîrîn dehânun gibi dâyim teng idüp
'Anber-i zülfün gibi hâltüm perişân eyleme
Çün gönül tahtında sensiz pâdişâh-ı mülk-i cân
Gönderüp gam leşkerini mülk-i vîrân eyleme
Ruhların mülkini virme jeng-bâr-ı hatuna
Mülk-i İslâmı yazıkdur kâfir-sitân eyleme
Hak bilür cânâ seni ben cân u dilden severüm
Gel beni sevmey diyü lutf eyle bühtân eyleme
Çün cefâdandır safâsı bildün ol sengin-dilün
Her ne cevri var ise çek ey efgân eyleme
Yâr eşiginden Visâli itmeğil pervâne kasd
Bülbül-i ter nağmesin terk-i gülistân eyleme
58

Çün yara urdı kara gözün cânâ Mustafâ
Merhem odur ki girmeyeyin kana Mustafâ
Olmasa idi kâfir-i mest o gözlerün
Kasd itmeyeydi hün-ı müselmâna Mustafâ
Gözden gültün hayâli fırâkunda gitmeyüp
Merdümlük itdi dide-i giryâna Mustafâ
Hacletle gül kızarup olur gonca teng-dil
Gelsen bu had ü kadle gülistâna Mustafâ
Gönlüm zekan diler saçuna di kim indire
Divâne-i kemend ile zindâna Mustafâ
Yüz yıl sorar isem leb-i la'lün usanmazam
Cânından adamı kaçan usana Mustafâ
Rahm itmeyüp Visâliyi öldür fırâk ile
Ger virür ise derdünü dermâna Mustafâ
59

Belâ-engîz-i bâlâsıyla Bâli
Kılup durur musallâsınca Bâli
Cemâli şem'ine pervâz iden bâli
Yakar pervâneveş periyle bâli
Leb-i şekker-feşânını sorarsan
Nebât-ı Mısri yâhod Basra balı
Eger Bâli iremezsen fezâda
Senün boyunu gider bâlün vebâli
Gözün sevdâlarından dir ki âhû
Olup ser-geşte geşt ider hayâli
Gönül bağını itmişdür müşerref
Ne ra'nâ serv imiş kaddün nihâli
Senün boynunadır kâfi olursa
Visâli arzûsından Visâli

VII. Bölüm

60
Sultân olalı mülk-i cihân içre Sefer Şâh
Meh-rûlar olup durur ana nide dergâh
Serv öykündi ana eger olsa kabâ-pûş
Meh tuta idüm anı gelen ise eger mâh
Zulm itmege 'uşşâka heves eylemegil kim
Hoşdur ki ra'iyetlere 'adl ide şehen-şâh
Mihrinde eger ruhlarının olmasa sâdik
Yırtıp yakasın itmedi subh-i hezâr râh
Didâri temâşası durur 'aşka devlet
Gel bizi irür dostum ol devlete geh gâh
'Aşk odı ki virdi niceler hâkini bâda
İrdi bu zemân bana *tevehkeltü 'alellâh*
Sevdün yine bir hûni cû pinhâmı Visâli
Sakın ki rakib olmaya bu dârdan âgâh
61

Şol büt kim anun gözleri âhû-yı Hitâdur
Saçına müşgî dimek 'ayn-ı hatâdur
Ebrûsı hilâl olahtan 'ıyd-ı cemâle
Hüsn ehli arasında hoş engüşt-nümâdur
Dem-i zülfî hevâsından irer bâd-ı bahârı
Gülşende anuçün nefes-i gâliye-sâdur
Gül sofrâ açup germ olalı kadehe hurşid
Bübül çağırupdur ki yine 'ıyşâ salâdur
Nâsıh sözünü ger degül vakt-i nasihat
Sâkî berü sun sâgarı kim der-i safâdur
Cânâ heves-i büyun ile virdi yile gül
Sanma ki anı yile viren bâd-ı hevâdur
Cân ile mürid olalı bu 'aşka Visâli
Nazm ehli dilinde idi şeyh-i şu'arâdur

Murabbâ

I
Kıluban zülf-i perişânun ucın cây gönül
Bizi gark eyledi sevdâya ser-â-pây gönül
Verdi hayret bize bizde komadı rây gönül
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
II
Uyahdan berü ol zülf-i siyehkâra gönül
Bize yâd oldı vü yâd eylemedi kara gönül
Gam yazusunda bizi eyledi âvâre gönül
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
III
Dil ucından girer âdem kamu her ne ki görür
Dile uyan kişiler pür-gam u teşvîş yürür
Bizi merdümde komaz bir güzel ardınca sürür
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
IV
Oldı divâne gönül kaçan olur bend-pezîr
Yâreden kim ser-i zülfin ana kulsın zencîr
Olur âzâde iken gönle uyan kişi esîr
Vây gönül vây bu gönül vây gönül ey vây gönül
V
Kıldı dil şifte-i gam-efzây beni
Dile niderdüm uyup vây beni vây beni

‘Akıbet kaldı cihân halkına rüsvây beni
 Vây gönül vâ bu gönül vây gönül ey vây gönül
 VI
 Gerçi hercâyîdür âhir varur elden ele gül
 Bî-vefâ dimez akar lîk anı gördükce gönül
 Her seher anun için âh idüp ider bülbül
 Vây gönül vâ bu gönül vây gönül ey vây gönül
 VII
 Her nefes oda beni bu iki üç hâl yakar
 Kim ne dil girer ele ne yüzüme yâr bakar
 Bir vefâsızdan aluram bir neyise akar
 Vây gönül vâ bu gönül vây gönül ey vây gönül
 VIII
 Ceħd idüben diler idüm ki didüm ‘akl-ı şeħe
 Virmeyem dahi gönül ala göze kara kaşa
 İdeyin şişe-i sabrı yine dil çekdi taşa
 Vây gönül vâ bu gönül vây gönül ey vây gönül
 IX
 Tap beyân eyle Visâli gam-ı dil kıssaların
 Keyle bahş eyledün ol kıssaların hisselerin
 Çekemez her kim olur ise gönül gussaların
 Vây gönül vâ bu gönül vây gönül ey vây gönül

NOTLAR

¹ Sürürî, *Bahrü'l-Maârif*, DTCE. Ktp., İsmail Saib I/437; Hüseyin Remzi, *İlâveli Münteħâbât-ı Lugat-ı Osmâniye*, C.II, İstanbul 1304, s.486; Şemseddin Sâmî, *Kamûs-ı Türki*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1317, s. 1464; Muallim Nâci, *Esâmî*, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1308, s.902; E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, C. I, London 1900, s.100; Pars Tuğlacı, *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*, C.V, İstanbul 1972, s. 2100; Cem Dilçin, *Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 1983, s.269; Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lugatı*, İstanbul 1973, s.114; Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri*, Ankara 1985, s.21; Harun Tolasa, “18. yy.da Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimler Sözlüğü: Müstakim-zâde'nin İstılâhâtü's-Şi'riyye'si II” *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXIV-XXV, s. 378; Hikmet İlaydın, *Türk Edebiyatında Nazım*, Ankara 1997, s. 151; Nazîreyi kavram ve terim noktasında ayrıntılı bilgi için de, Bkz. Edith G. Ambros, “Nazîre, The Will-o'-the-wisp of Otoman Divân poetry” *Wiener Zeitschrift Für Die Kunde Des Morgenlandes*, 1989, s. 57-65; Mustafa İsen, “Divan Şiirinde Nazîre Geleneği” *Ötelerden Bir Ses*, Ankara 1997, s.326-331; Cemal Kurnaz, “Cumhuriyet Döneminde Fuzûlî'ye Bir Nazîre: Âli Divanı” *Divan Edebiyatı Yazıları*, Ankara 1997, s. 290; Edirneli Nazmî, *Mecmâü'n-Nezâ'ir* -İnceleme-Tenkidli Metin- (Haz. M. Fatih Köksal), Hacettepe Ün. Sos. Bil. Enst. (Basılmamış Doktora Tezi) C.I, Ankara 2001, s.2-7

² Eser Mustafa Canpolat tarafından yayınlanmıştır. Ömer Bin Mezîd, *Mecmûatü'n-Nezâ'ir*, (Nşr. Mustafa Canpolat), Ankara 1982.

³ Eser M. Fatih Köksal tarafından Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır. M.Fatih Köksal, *a.g.t.*

⁴ Günay Kut, “Mecmûa” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay. C.6, İstanbul 1986, s.170-173; Hüseyin Ayana, “Bir Nazîre Mecmûası” *MTFEF Türklük Araştırmaları Dergisi*, C.7, İstanbul 1993, s.111-118.

⁵ Mehmed Çavuşoğlu, “Nedîm'e Dair” *Türk Dili*, S.426 (Haziran 1987), s.338.

⁶ M. Fatih Köksal, “Orjinal Bir Şair: Edirneli Nazmî ve Divân'ına Yeni Bakışlar” *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 20 (Kış 2002), s. 105.

⁷ Sehî, *Tezkire-i Sehî*, Matbaa-i Âmîdi, İstanbul 1325, s.90; Latîfi, *Tezkire-i Latîfi*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1314, s.359; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ*, (Haz. İbrahim Kutluk), C. II, Ankara 1989, s.1040; *Künhü'l-Ahbârın Tezkire Kısmı*, (Nşr. Mustafa İsen), Ankara 1994, s.169; Riyâzî, *Tezkiretü's-Şuarâ*, Süleymaniye (Esad Efendi) Ktp., 3871, 114a; Fâizî, *Zübdetü'l-Eşâr*, Milli Ktp., Yz. A.679, 124b; Kâtip Çelebi, *Keşf el-Zünûn*, (Haz. Ş. Yalıtıkaya-R. Bilge), C.I, İstanbul 1971, s.819.

⁸ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmâni*, Matbaa-i Âmîre, C.IV, İstanbul 1333-42, s. 608; Şemseddin Samî, *Kâmûsü'l-A'lâm*, Mihrân Matbaası, C. VI, İstanbul 1316, s. 4687; Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Yz.1166; Mehmed Fuad Köprülüzâde, *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divân-ı Türki-i Basit*, Devlet Matbaası, İstanbul 1928, s.9-48; Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyat Tarihi*, C.I, İstanbul 1971, s.621-622.

⁹ Latîfi, *a.g.e.*, s.90.

¹⁰ Hasan Çelebi, *a.g.e.*, s.1040.

¹¹ Sehî Bey, *a.g.e.*, s.90.

¹² M.Fatih Köksal, *a.g.t.*, metin.

¹³ Bkz. Sehî, Latîfi ve Hasan çelebi Tezkireleri; Köprülüzâde Mehmed Fuad, *Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Ansiklopedisi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, s.126.

¹⁴ Edirneli Nazmî'nin Mecmâü'n-Nezâ'ir'i üzerine doktora tezi hazırlayan M. Fatih Köksal da, yukarıdaki örnek şiire bakarak Edirneli Nazmî'deki şiirlerin Aydınlı Visâli'ye ait olduğuna kanaat getirmiştir. Bkz. *a.g.t.*, C.I, s.284.

¹⁵ * Nizâmî ile Şeyhî'nin beyitleri kayıp sayfada olup divanlarından alınmıştır.